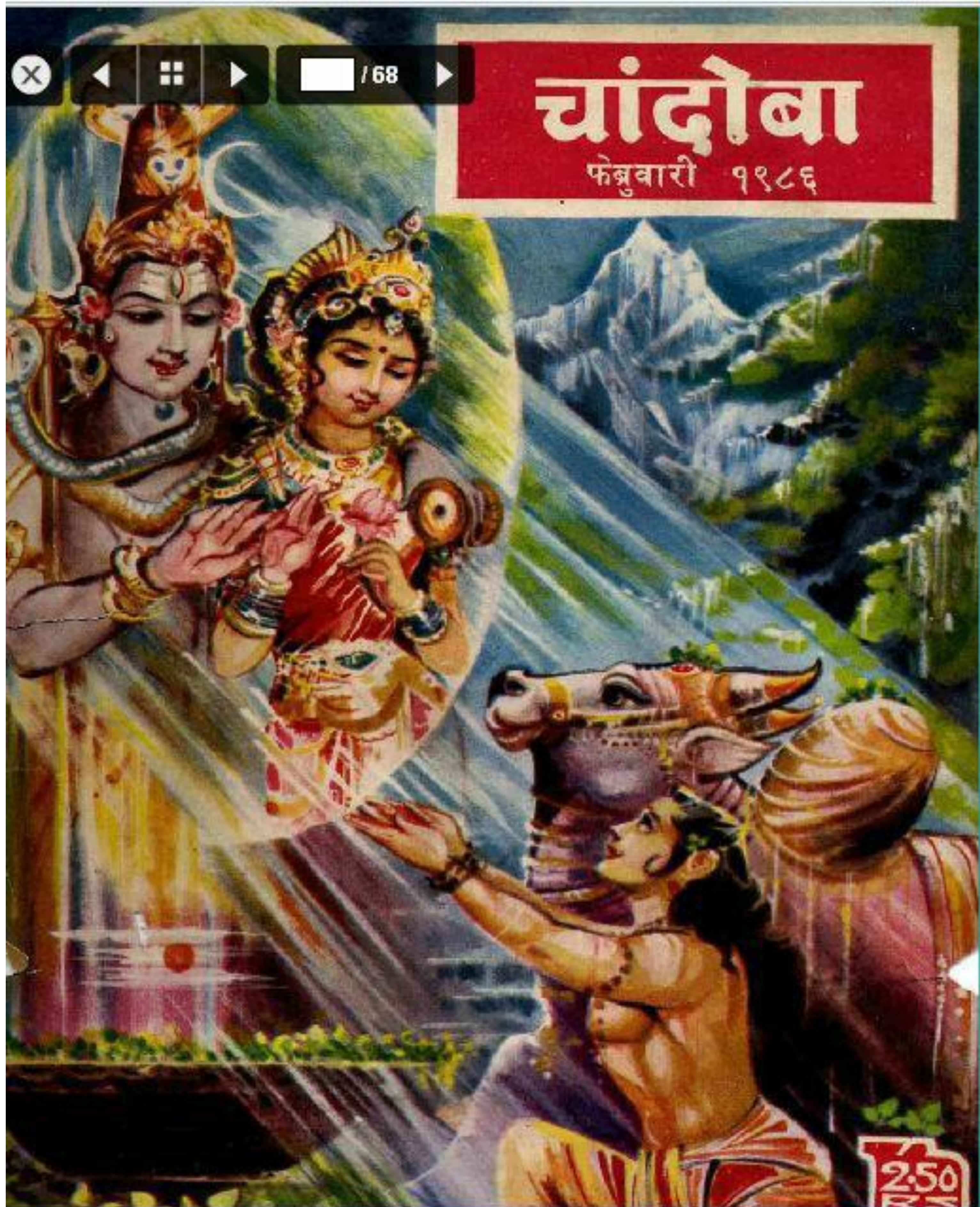

/ 68
चांदोबा
फेब्रुवारी १९८६
2.50

Fullscreen 127 6 / 68

Parry's

गोळ्या-टॉफींचा राजा
खुषीखुषीत देई तुम्हा दुधाच्या स्वादाची मजा!

Parry's

कॅरॅमिल्क

मधुर, मलईदार दूध आणि सोनेरी कॅरॅमल...पॅरीजनं दोघांची जोडी जमवून बनवली स्वादिष्ट, नरम नरम मिल्क टॉफी!

पॅरीजूची स्वादमधुर मालिका

कॅरॅमिल्क • ट्राय-मी • चॉकलेट इक्लेर्स • कोकोनट पंच • चॉक्लेर्स • कोकोनट क्रीम • लॉलीपॉप्स • गोल्डन बॉन बॉन

गोळ्या-टॉफीत 'राज्य' याचे ७० हून अधिक वर्षांचे.

CL 1828

चांदोबा

संस्थापक : 'चक्रपाणी'
संचालक : नागिरेड्डी

मनुष्याचे चांगले व वाईट गुणांचे कारण एकच असू शकत नाही. कारण एकाच तऱ्हेच्या कापडामध्ये वावरलेल्या काही माणसांचे स्वभाव चांगले असतात अगर वाईटही असतात. ह्याचे उदाहरण आपल्याला "पतन" ह्या गोष्टीत वाचायला मिळेल. त्याच बरोबर 'धाडसीसत्यपाल' ही गोष्ट वाचा.

अमर वाणी

उद्धरत्युत्तमो वंशं, मध्यम: समुपेक्षते,
अधमस्तु कुले जात:, नाशयत्यखिलं कुलम् ॥

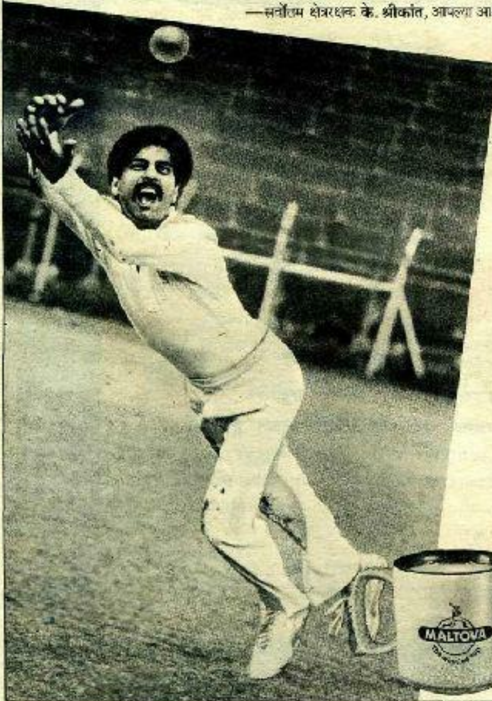
[उत्तम स्वभावाचा मनुष्य आपल्या वंशाची उन्नति करतो. मध्यम स्वभावाचा मनुष्य आपल्या वंशाविषयी कसलाही विचार करीत नाही. अधम स्वभावाचा माणूस आपल्या वंशाचा सर्वनाश करतो.]

वर्ष : ३५ फेब्रुवारी १९८६ अंक : ८
एक प्रत : २-५० :: वार्षिक वर्गणी : ३०-००

"असे सफाईने झेल घ्यायचे तर डोळ्यात तेल घालून तयार राहायला हवं. आणि म्हणून मी माझं माल्टोवा कधी सोडीत नाही!"

—सर्वोत्तम क्षेत्ररक्षक के. श्रीकांत, आपल्या आश्चर्यकारक चपळाईबद्दल बोलताना.

"रोज सकाळी पहिल्या प्रथम मी एक कपभर गरमागरम रुचकर माल्टोवा घेतो. माल्ट, ताजं मलईदार दुध, रुचकर कोको आणि साखर यांची सारी पौष्टिकता ज्यात भरपूर आहे असे माल्टोवा हे एकमेव पेय आहे. क्रीडांगणावर आणि माझ्या इतर कामासाठी आवश्यक असलेलं आरोग्य, ताकद आणि चैतन्य मला त्यातून मिळतं. रोज दोनदा माल्टोवा घ्या आणि तुम्हीसुध्दा व्हा चॅम्पियन!

नवीन माल्टोवा

आरोग्य, ताकद आणि चैतन्य यांचा संगम-विजयाचा उगम.

उडत्या तबकड्या

ग्रहमंडळातून उडणाऱ्या तबकड्या (उडणाऱ्या वस्तू) नावांच्या काही वस्तु पृथ्वी जवळ येत आहेत कां? परंतु आपल्याला हि गोष्ट अद्यापपर्यंत निश्चितपणें सांगता येत नाही. तरी सुद्धा अमेरिकेतील एल्लेन क्रिस्टलचे असे म्हणणे आहे की अशा प्रकारची उडणारी वस्तु नेहमी तेथे दिसण्यात येते. ह्या वस्तूंचे कांठ लोखंडाचे बनवलेले आहेत व ती आपल्या भोव-ताली मेघांचे जाळे निर्माण करते त्याकारणामुळे आपण त्याचा फोटोही काढू शकत नाही.

सोलार शक्तिच्या द्वारे चालणारी बोट

जपानच्या मिचहोरी नावाच्या एका नाबाडयांने प्रथमत: सूर्याच्या शक्तिवर चालणाऱ्या नावेत बसून प्रशांत महासागर पार केला. होनोलूलू पासून ६,३०० किलोमिटर दूरवर असलेल्या चिचिजिमा च्या भागांत जायला एकूण ६५ दिवस लागले.

एशियातिल सर्वांत मोठा पुल

एशियातील सर्वांत मोठा व जगातील लांबीत तिसरा नंबर येणारा हा पुल सध्या मलेशियात निर्माण केला आहे. १३.५ किलोमिटर लांबीचा हा पुल उत्तर पेनांग राज्याला मुख्य भुखंडाशी जोडला जातो.

तुम्हांला माहीत आहे कां?

१. जगात सर्वात मोठी बुद्धाची प्रतिमा कोठे आहे?
२. बुद्धाचे दांत सुरक्षित ठेवलेले देऊळ कोठे आहे?
३. "पृथ्वी सूर्याभोवती फिरते" हा सिद्धान्त खरा दाखवून देण्याचा कामामध्ये धार्मिक अंधविश्वास ठेवून लोकांनी कोणत्या वैज्ञा-निकाला अपराधी बनवण्याचा प्रयत्न केला?
४. विलियम विलबर फोर्स नावाच्या मानवता वादीने कोणत्या हेतूने कार्यकेले?
५. एशियातिल कोणत्या देशात ख्रिश्चन लोक जास्त संख्येने रहातात?

Fullscreen 127 10 / 68

अंगारक

पुरातन काळात अंगारक नावाचा एक राक्षस रहात होता. त्याने अनेक राज्यात शिरून तेथील राजमहालातील अनेक स्त्रियांचे अपहरण केले. व कोण्या एका लांबवरच्या जंगलातील मध्य भागतील गुहेंमध्ये बंदी केले.

त्याच सुमारास उज्जयिनीचा युवराज महासेन ह्याने पराशक्तिची घोर तपश्चर्या करून वराच्या रूपाने एक शस्त्र प्राप्त केले होते.

एकदा महासेन शिकारी निमित्ताने जंगलात गेलेला असतांना एका अस्वलाने त्यांची वाट अडवून त्यांचा रथ उलटवला. ते पाहून महासेनला आश्चर्य वाटले. त्याने रथातून उडी मारली अस्वलावर बाण सोडला परंतु अनेक बाण सोडूनही अस्वल जखमी झाले नाही. पळून गेले.

महासेनने संध्याकाळपर्यंत त्या अस्वालाचा शोध काढला. व शेवटी एका गुहेत पोहोचला. गुहेंच्या आत काही कुजबुज ऐकून तो क्षण दोन क्षण तेथेच थांबला.

"पिताजी, आपण जोपर्यंत अस्वलरूपाने रहाता तों पर्यंत कोणीही तुमची हानी करू शकणार नाही. परंतु आणखी काही काळाने तुम्ही स्वत:ला कसे काय वाचवू शकाल." एकाने बाईच्या आवाजात विचारले.

"तुला काळजी करण्याचे काही कारण नाही. कारण कोणत्याही शस्त्रांचा माझ्यावर काहीही परिणाम होणार नाही कारण हे शरिर दगडांचे आहे. माझा उजवा हात फक्त असुरक्षित आहे. त्यामुळे मी फक्त त्यावर रत्नांचे कवच घातलेले आहे." अंगारकाने उत्तर देत म्हटले.

तेव्हां महासेनाला सकाळ होईपर्यंत तेथेच वेळ काढला व पहाटे अंगारक जेव्हां गुहेच्या बाहेर पडला तेव्हां संधी साधून त्याने त्याच्या उजव्या हातावर वार करून तो कापून टाकला तो कापल्या बरोबर राक्षस मरण पावला.

ह्यानंतर महासेनने सर्व राजकुमारींना बंदीवासातून मुक्त केले. व अंगारकच्या सुंदर मुलीबरोबर लग्न केले.

विनाशकाले विपरित बुद्धी

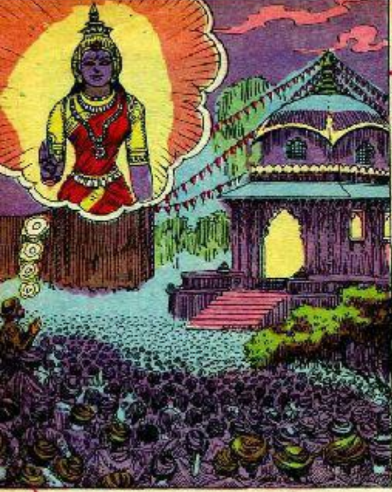
अरवली पर्वताच्या जवळ कृष्णचंद्र नावाच्या गुरूंचा आश्रम होता ते आपल्या पाठशाळेत अनेक विद्यांचे शिक्षण देत. त्या गुरूंनी सर्व तऱ्हेचे शिक्षण संपादन केले होते. ते स्वभावानी अत्यंत उदार होते. त्याच्यांकडे शिक्षण घेण्याकरीता आजुबाजूच्या देशातून अनेक विद्यार्थी येत असत.

एके दिवशी संध्याकाळी आश्रमाच्या जवळच्या वडाच्या झाडापाशी गडबड चाललेली पाहून कृष्णचंद्र तेथे गेले. तेव्हां एका विद्यार्थ्याला इतर चौघेजण रागावून दम भरत होते. ते पाहून त्यांनी विद्यार्थ्यांना रागावण्याचे कारण विचारले.

एका मुलाने पुढे होत म्हटले—"गुरूदेव, आम्ही झाडाचे आंबे तोडून लपवून ठेवतो. ते हा रोज चोरून खातो. आम्ही त्याला सांगितले की आमच्याकडे मागून घे. परंतु त्याने एकदाही ऐकले नाही. व नेहमी अशीच चोरी करतो.

कृष्णचंद्रानी त्या अपराधी मुलाकडे पाहिले. तो जमिनीकडे मान खाली घालून स्थिर नजरेने पहात होता. आचार्यांनी सर्वांना आपल्या बरोबर आश्रमात येण्याची आज्ञा केली. सर्वंजण आश्रमात येऊन बसल्यानंतर आचार्यांनी सर्वांना उद्देशून म्हटले—"निसर्गत: अत्यंत चंचल असे पाणी आहे. त्याला थोडी जरी संधी मिळाली तरी ते पाणी वाहून जाण्याचा प्रयत्न करते मनुष्याचे पतन सुद्धा काहीसे असेच आहे. एकदा माणसाचे मन काहीसे दुर्बल झाले तर ते नाशास कारणीभुत होते. आणि त्याचा संपूर्ण नाश होण्यास जास्त काळ लागत नाही. ह्याचे उदाहरण म्हणून तुम्हांला मी श्यामल नावाच्या मुलाची गोष्ट सांगतो.

आशा जोशी

श्यामल जात्याच अत्यंत हुषार व गुणवान होता. त्याच्या आईवडिलांनी व इतर मोठ्या माणसांनीं त्याला चांगले उपदेश दिले परंतु त्याचा काही उपयोग झाला नाही. तो अभ्यास सोडून मुलांच्या बरोबर भटकण्यात वेळ घालवे. हळूहळू त्याला छोटयामोठ्या चोऱ्या करण्याची सुद्धा सवय लागली.

श्यामल रहात असलेल्या देशाच्या राजाची देवावर अत्यंत श्रद्धा भक्ति होती. त्याने आतोनात पैसा खर्च करून तेथे एक देवीचे देऊळ बांधवले होते. ते पूर्ण संगमरवर दगडात बांधवले होते. त्या देवीकरीता त्याने अनेक सोन्यांचे मोत्यांचे अलंकार बनवले. त्यात एक रत्नहार अत्यंत मौल्यवान होता. त्या हाराच्या मध्यभागी एक अमुल्यरत्न बसवले होते. त्याची किंमत अनेक कोटी रुपये होती. आणि असा सर्वत्र गवगवा होता की, त्या रत्नामुळे त्या देशाचे नेहमी कल्याण होई.

दरवर्षी नवरात्रीत नऊ दिवस देवीचा उत्सव अत्यंत भक्तिपूर्वक आनंद सोहळ्यात केला जात असे. त्या करीता अनेक देशांचे राजा, प्रधान, प्रमुख मंत्री व गावकरीं तेथे जमत असत.

एकदा उत्सवाचे वेळी शेजार देशचा राजा कालनाथ तेथे आला असतांना त्यांची दृष्टी त्या रत्नहाराकडे गेली. तो एकदम आश्चर्यचकित झाला. त्याला त्या हिऱ्यांची किंमत काय असावी ह्याचा आपोआप अंदाज लागला.

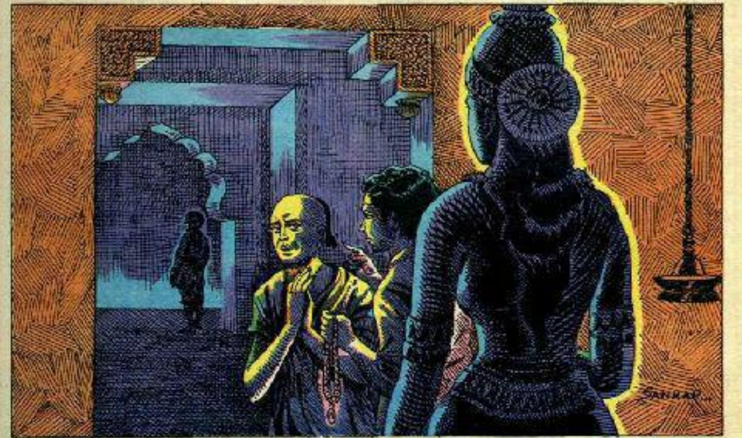
उत्सव समाप्ती नंतर कालनाथ आपल्या देशात परत गेला. काही दिवसाने त्याने आपल्या गुप्तचरांपैकी प्रमुखाला तो हार चोरून आणण्यासाठी पाठविले. कालनाथच्या बक्षिसांच्या प्रलोभनाला बळी पडून त्याने तो हार चोरून आणण्यास संमती दर्शविली. तो आपल्या घरातून बाहेर पडून शेजार देशात निघाला व तेथील देवीच्या देवळात पोहोचला त्याने तेथील पुजाऱ्याला बक्षिसाचे अमिष दाखवून आपल्याकडे वळविले तेव्हां पुजाऱ्याने त्याला हार चोरून नेण्याच्या बाबतीत मदत करण्याचे आश्वासन दिले.

दोघांनी दुसऱ्या दिवशी तो हार चोरण्याचा निश्चय पक्का केला. बरोबर त्याच सुमारास रात्री उशिरापर्यंत श्यामल आपल्या मित्रांच्या बरोबर गप्पाटप्पा करीत घरी परतत होता. नेमकी त्यावेळी त्याला तहान लागली त्यामुळे पाणी पिण्याकरीता देवळापाशी थांबला. तेव्हां त्याला पुजारी व गुप्तहेर तेथून बाहेर पडतांना दिसले. श्यामलला समजेना की, अर्ध्यारात्री हे दोघे इथे काय करीत असावेत.

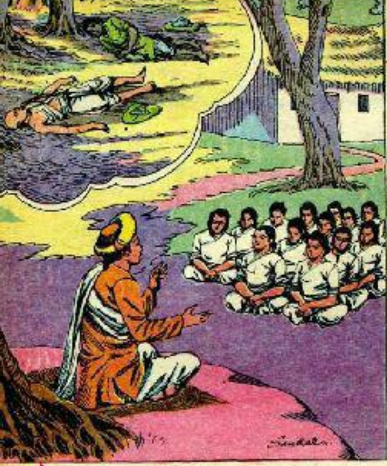
पुजाऱ्याबद्दल त्याच्यामनांत शंका निर्माण होऊ लागली. त्यामुळे तो झटक्यात देवळात शिरला व एका खांबाआड जाऊन लपून राहिला. थोड्या वेळाने पुजारी देवळात शिरला व देवळाच्या गाभाऱ्याचे दार उघडून आत गेला. त्याच्या पाठोपाठ त्याला न कळू देता श्यामलसुद्धा आत घुसला व त्याच्या पाठीमागे उभे राहून त्याने पुजाऱ्याला प्रश्न केला–"गुरुजी, ह्यावेळी तुम्ही इथे काय करता आहात?"

पुजारी एकदम घाबरला व त्याच्या हातून देवीच्या गळ्यातील रत्नहार खाली पडला. श्यामलने तो रत्नहार उचलून स्वतःच्या हातात घेत म्हटले–"गुरुजी, घाबरू नका! तुम्हाला हा रत्नहार हवा आहे कां? तुमच्या बरोबर आलेली ती व्यक्ति कोण आहे?"

पुजाऱ्याने घडलेली सर्व हकिगत त्याला सांगितली. श्यामलने तो रत्नहार पारखीत

Restore 127

त्याला म्हटले–"पुजारी हा हार कोण्या परदेशी माणसास देऊन टाकून संपत्ती मिळविण्याची अपेक्षा ठेवण्यापेक्षा जर कां तो आपणच ठेऊन घेतला तर काय चांगले होणार नाही कां?"

पुजाऱ्याने खुशीने त्याच्या म्हणण्याला होकार दिला. ह्यानंतर दोघांनी तो हार घेऊन देवळाच्या दाराला कुलूप लावले. नंतर बाहेर येऊन तेथे पहारा देणाऱ्या गुरवाच्या डोक्यावर त्यानी काठीने प्रहार केला. तेव्हां तो गुरव कोलमडून खाली पडला. तेवढ्यात पुजाऱ्याने देवळाच्या गाभाऱ्याच्या किल्ल्या त्याच्यापाशी टाकल्या व ते दोघे तेथून पसार झाले. व गावा-बाहेर निघून गेले. गावाची सरहद्द पार केल्यानंतर दोघांच्याही मनांत तो हार स्वत: घेण्याची लालसा उत्पन्न झाली. दुसऱ्या दिवशी दुपारपर्यंत ते दोघे एका जंगलात येऊन पोहोचले. वाटेतून येताना त्यांनी एका धर्मशाळेतून थोडे खाण्याचे पदार्थ बरोबर घेतले होते. ते त्यांनी एका सावलीच्या झाडाखाली बसून खाऊन घेतले. परंतु त्यापूर्वी त्यांनी एक-मेकांचा डोळा चुकवून त्या खाण्याच्या पदार्थामधे विष कालवून ठेवले होते. त्यामुळे ते खाता क्षणी दोघेजण मरण पावले.

ह्यानंतर कृष्णचंद्र आपल्या शिष्यांना म्हणाले–"श्यामल आणि पुजारी जात्याच स्वभावाने वाईट नव्हते. परंतु त्याच्या मनांमध्ये क्षणिक आलेल्या अभिलाषेमुळे त्यांचा सर्वनाश झाला.

सर्व शिष्य अश्रू भरल्या डोळ्यांने तेथे उठून उभे राहिले. चोरी करणारा विद्यार्थी डोळे पुसत कृष्णचंद्राना नमस्कार करीत म्हणाला–"गुरुवर्य, मी माझ्या नाशाचे कारण समजू शकतो. आता यापुढे मी असले कोणतेही काम करणार नाही.

शिष्य निघून गेल्यानंतर कृष्णचंद्र आत वळून गेले. तेव्हा त्यांची पत्नी डोळे पुशीत त्यांना म्हणाली–"तो विद्यार्थी तर सुधारला परंतु श्यामल व पुजारी मात्र दुर्दैवी निघाले.

कृष्णचंद्र हसून तिला म्हणाले–"पुजारीं तर खरोखरी अभागी निघाला परंतु श्यामल मात्र नाही.

"अहो हे काय तुम्हीं सांगता आहात?" त्यांची पत्नी विस्मयाने म्हणाली.

"श्यामल त्यावेळी मेला नाही परंतु वार्धक्यामुळे पुजारी ताबडतोब मरून गेला परंतु श्यामल जिवन मरणाच्या वाटेवर तडफडत राहिला. त्यावेळी आयुर्वेदाचे एक महापंडीत तेथून जात होते त्यांनी श्यामलला वाचविले. व त्यांची सर्व गोष्ट ऐकल्यानंतर सुद्धा त्यांनी त्याची घृणा केल्या शिवाय त्याला ज्ञानदान दिले." कृष्णचंद्र म्हणाले.

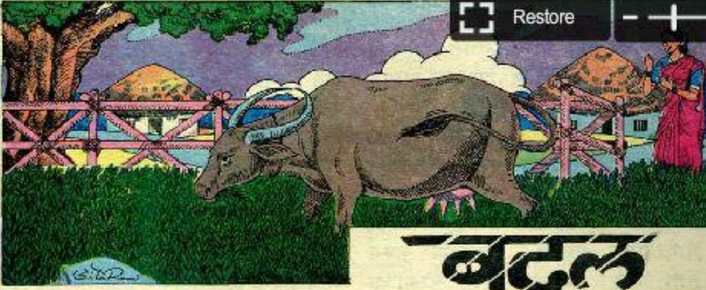
"एका दिवसाच्या आत श्यामलला दोन मृत्युंना सामोरे जावे लागले. पूर्व-जन्मींच्या पापांचे प्रायश्चित त्याला आता भोगावे लागले ते त्याला अनुसरून होते." कृष्णचंद्राच्या पत्नीने त्यांना सांगितले.

"त्याला: त्याचे प्रायश्चित्त मिळाले आहे. त्यांनी श्यामलला त्यांचा शिष्य बनवले खरे परंतु. त्याला गुरुकुलात एक वर्षापर्यंत न रहाण्याची शिक्षा दिली. व त्याला आश्रमाजवळ असलेल्या अंधेरी गुहेमध्ये एक वर्ष रहावे लागले. परंतु काही झाले तरी तो जात्या बुद्धीमान होता. त्यामुळे त्यांनी त्या गुरुवर्याकडे ज्ञानार्जन प्राप्त करून पुढे तो कृष्णचंद्र बनला.

"काय! तुम्हीच श्यामल आहात?" कृष्णचंद्राच्या पत्नीने आश्चर्यचकित होत विचारले नंतर म्हटले–"मग तो रत्नहार कोठे गेला?"

तो तर तेव्हांच राजापाशी पोहोचवला गेला. आमच्या गुरूंच्या कृपेमुळे राजाच्या शिक्षेपासून माझी मुक्तता झाली. पाण्याच्या गतीप्रमाणें वहात जाणाऱ्या मला माझ्या गुरु-देवांनी यशाच्या शिखरापर्यंत नेऊन सोडले. अशा प्रकारे मला त्याने पुनर्जन्म मिळवून दिला. त्यांचा शिष्य होण्याचे भाग्य मला लाभले कृष्णचंद्रानी दिर्घश्वास घेत म्हटले.

बदल

गजपतीनगरात गोकुलदास व गौरी नावाचे जोडपे रहात होते. गोकुलदास गावातल्या शेतात मजुरीचे काम करीत असे परंतु गौरी काही कामधंदा करीत नसे. परंतु दिवसभर आजुबाजूच्या बायकांबरोबर फुकटच भांडण तंटा मात्र ओढवून घेत असे. दुसऱ्यांच्या कामाना नावे ठेवी व त्यांना शिव्यागाळ करे.

बायकोच्या अशा घमेंडी स्वभावाला घाबरून तो तिला अखेर काहीच बोलत नसे.

एके दिवशी गौरीच्या म्हशीनी शेजाऱ्यांच्या घराच्या परसदारी जाऊन त्यांचा लावलेला भाजीपाला सर्व खाऊन टाकला. त्यामुळे शेजाऱ्यांचे बरेच नुकसान झाले. परंतु शिव्यागाळीला घाबरून जाऊन त्यांनी गप्प रहाणेच पत्करले. परंतु शेजाऱ्यांनी मनोमन निश्चय केला कीं ह्यांगोष्टीचा गौरीला चांगला धडा शिकविला पाहिजे. त्यामुळे त्यांनी त्यांच्या परसदारी काही विषारी झाडे लावून टाकली.

काही दिवसांनी ती झाडे पाहून गौरीच्या मनांत पुन्हां आपल्या म्हशी सोडण्याची इच्छा निर्माण झाली. तीला माहित नव्हते की ती विषारी आहेत. त्यामुळे तिने पुन्हां आपली म्हैस त्यांच्या परसदारी सोडली. शेजारी रंगनाथच्या कल्पनेप्रमाणे ती झाडे खाऊन तिची म्हैस मरण पावली.

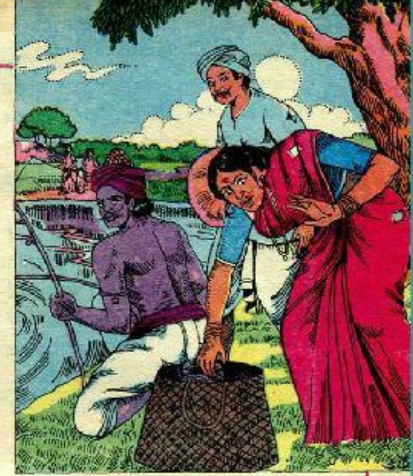
दोन शेर दुध देणारी म्हैस मेल्याच्या दुःखाने गौरी आपल्या नवऱ्याला म्हणाली– “आता आपण कांही ह्या गावात राहू नये. आपण सुखाने जगत असलेले लोकांना पहावत नाही ते आपला द्वेष करतात. त्यामुळेच आपल्या म्हशीवर कोणी-तरी करणी करून तिला मारून टाकली.

“अग, जे व्हायचे झाले आता उगाच त्रागा करून घेण्यात काय फायदा?” गोकुलदास शांत स्वरात तिला म्हणाला. ते ऐकुन तिला जास्तच संताप आला ती म्हणाली–“ हे काय गांव आहे कां स्मशान! उद्या सकाळीच आपण माझ्या माहेरच्या गावीं जाऊ. तेथे तुम्हांला नक्कीच काहीतरी काम मिळेल.

गोकुल आपल्या बायकोचे म्हणणें डावलू शकला नाही. त्यामुळे दुसऱ्या दिवशी दोघे नवराबायको रामपुर गावात जायला निघाले. ते दोघे गावच्या तळ्यापाशी येऊन पोहोचले नाहीत तितक्यात त्यांच्या गावचा रमाकांत मासेमारी त्यांना तळ्या-कांठी मासे पकडीत असतांना दिसला. तो त्यावेळी गळाचा मासा हातानें काढून टोपलीत टाकीत होता.

गौरीला ते दृश्य पाहून आश्चर्य वाटले ती आश्चर्याने तोंडात बोट घालीत म्हणाली खरे तर दोन्ही हाताने पैसा कमावण्याचा हाच एक उपाय दिसतो आहे. हा रंगनाथ तर ऐदया प्रमाणें तळ्याकांठी बसून मासे गळात पकडून आपल्याला वाटेल त्या किम-तीला विकतो व पैसा कमावतो पाहू तरी तो माशाची काय किमत सांगतो.” असें म्हणत गौरीने झटक्यात टोपलीत हात घातला.

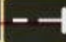
त्या टोपलीत माशांच्या बरोबर काही खेकडे सुद्धा होते. त्यातील एक खेकड्यांने गौरीच्या बोटाला कडकडून दंश केला.

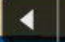

त्या वेदनेने ती विव्हळू लागली. व चिडून म्हणाली–“अरे रंगनाथ, तू कसला रे मासेमारी ? मासे व खेकडे काय एकाच टोपलीत ठेवतात.” असे म्हणत त्याला शिव्या हासडू लागली.

मासेमारी रंगनाथ ती शांत होईपर्यंत गप्प राहिला. नंतर म्हणाला–“ताई, हे खेकडे व मासे ह्या तळ्यातूनच निघाले आहेत. जसे हे पाण्यांत एकत्र राहीले होते तसेच ह्या टोपलीत पण आहेत. तू तुझ्या माशांच्या गप्पा सोड त्या खेकड्याने तर माझ्या बोटाचा चांगलाच तुकडा पाडला.” गौरीने तक्रारीच्या सुरात म्हटले.

रत्ना दुधभाते

रंगनाथ स्मित करीत म्हणाला– "दुसऱ्याना उगाच टोकरीत राहून भांडण उकरून काढण्याची काहींना वाईट खोडच असते. खेकडे पण काहीसे अशाच स्वभावाचे असतात. ते पाण्यात राहो अगर पाण्या बाहेर त्यांचा गुण बदलत नाही.

खरे म्हणायचे तर गोकुळला हे गांव सोडून जायचे अजिबात मनांत नव्हते त्यामुळे त्यांने आपल्या बायकोला समजावत म्हटले–"अग, रंगनाथ जे काय सांगतो त्यात काहीतरी तथ्य आहे. तो काय म्हणतो त्याचा अर्थ तुला समजतो नां! खेकड्यां-सारखा आपला पण स्वभाव जो पर्यंत बदलत नाही तो पर्यंत आपण कोणत्याही गांवी गेलो गजपतीनगरला किंवा रामपुरला तरी तेथील लोक आपला द्वेषच करतील. तू त्या खेकड्याला उगाच डिवचलेस म्हणूनच त्याने तुला डंख मारला हे तर खरे नां!"

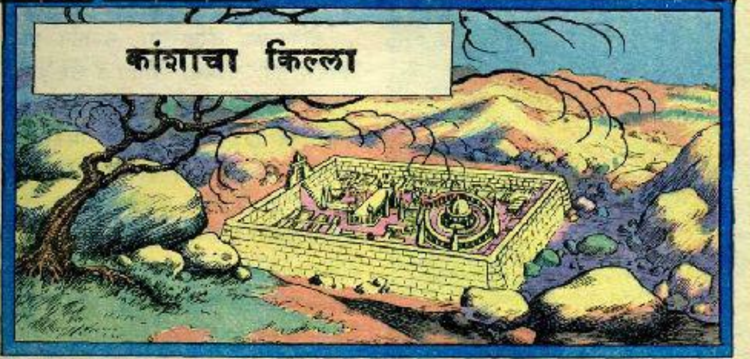
"होय हो तसेच ? पण माझ्या बोटाच्या वेदना काहीं कमी होत नाहीत नां! त्याचे काय." गौरी म्हणाली.

"तर मग, मीं सांगतो ते लक्षपूर्वक ऐक. त्या रंगनाथच्या म्हणण्याचा अर्थ होता. आपण चांगले वागलो की सारे जग आपो-आपच चांगले वागते. ह्या गावांत आपण इतके वर्षे रहात आलो. परंतु भांडणतंटया शिवाय एक दिवस तरीं गेला कां ? असे असतांना आपण दुसऱ्या कोणत्याही गावात गेलो तरी शांततापूर्वक राहू शकत नाही. सगळ्यात आपण आपला स्वभाव बदलला पाहिजे काय मान्य आहे कां ?" गोकुलदासने समजुतीच्या स्वरात विचारले.

गौरी थोडे थांबून म्हणाली–"बरं तर मग आपण आपल्या गावीच परत जाऊं या! खेकडा प्राणी आहे. त्यामुळे त्याला त्याचे गुण बदलता येणें शक्य नाही. परंतु मी तर मनुष्य आहे त्यामुळे मी माझ्या स्वभावात बदल करून यापुढे सर्वांशीं प्रेमळपणाचा व्यवहार करेन.

आपल्या बायकोच्या स्वभावांत पडलेला फरक पाहून गोकुळला अत्यानंद झाला त्याचा आनंद गगनात मावेनासा झाला.

[१४]

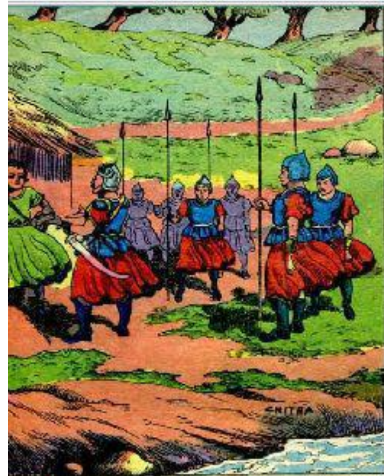
[चंद्रवर्मा झोपडीपाशी पोहोचला. त्याची एका म्हाताऱ्याशी भेट झाली. म्हाताऱ्याला तो राज्यातील एक असावा असे वाटले. पण खरे समजल्यावर त्याने स्वतःजवळ कांशाच्या किल्ल्यापाशी जाणाऱ्या मार्गाचा नकाशा असल्याचे सांगितले. तेवढ्यात सैनिक आले. त्यांना पाहून म्हातारा पळून गेला. नंतर–]

चंद्रवर्माला झोपडीतून बाहेर पडतांना पाहून सैनिकांना आश्चर्य वाटले. त्यांना तो म्हाताराच फक्त ठाऊक होता. त्यांना वाटले होते की, बऱ्याच दिवसांने म्हातारा आयता हाती सांपडला. आता त्याला बंदी करून नेऊन राजासमोर उभे केले की, राजा आपल्याला खूप सारे धन देईल. परंतु तेथे चंद्रवर्माला पाहून त्यांची घोर निराशा झाली. "तू कोण आहेस? तो म्हातारा कुठे गेला ?" त्या सैनिकांच्या सरदाराने तलवार उपसून डोळे फाडफाडून त्याच्याकडे पहात विचारले.

"तुम्हीं ज्या म्हाताऱ्याबद्दल चौकशी करीत आहांत नां ! त्याविषयी मला समजले पाहिजे." चंद्रवर्माने स्वतःची तलवार बाहेर खेचीत म्हटले.

चंद्रवर्माचा निर्भयपणा व त्यांची म्यानेतून तलवार काढण्याची ढब

Restore 127

पाहून सैनिकांचा सरदार क्षणभर चकित होऊन गेला. ते पाहून चंद्रवर्माने- जवळ जात विचारले–"मला सांगा, तुम्ही कोणत्या राज्याचे सैनिक आहात. मला पकडून माझा अंत करण्याचा जर प्रयत्न केलात तर तो तुमच्या विनाशासच कारण होईल. माझ्या पाठीमागे माझे रक्षण करणारी हि झोपडीची दारे आहेत. इथे राहून तुम्हीं माझ्याशी लढू शकत नाहीत त्यामुळे पाहिजे तर एक एक करून तुम्ही माझ्याशी लढा. हा घ्या माझ्या तलवारीचा वार वाचवा." असे म्हणत चंद्रवर्माने एक पाऊल पुढे टाकले.

सैनिकांच्या सरदाराला मनोमन वाटू लागले की, चंद्रवर्मा म्हणतो ते खरे आहे. आपण त्यातून एकाएकाने त्याच्याशी लढा दिला तर तो एकेकाला मारून यमलोकात पाठवून देईल. त्याची हावभावाची शैली पाहिली तर तो एक कुशल योद्धा असावा असे दिसते.

"सरकार, आपण एक कुशल योद्धा असावात असे वाटते. मीं सुद्धा एक योद्धा आहे. तेव्हां हे विनाकारण युद्ध कशा करीता. मी आमच्या राजाच्या आज्ञेनें ह्या जंगलात एका म्हाताऱ्याच्या शोधाकरीता भटकत आहे. परंतु अचानक आपली भेट झाली. आत्ता जे झाले ते झाले. आपण आपापल्या वाटेने निघून जाऊ. असे समजुती दाखल सरदार चंद्रवर्माला म्हणाला.

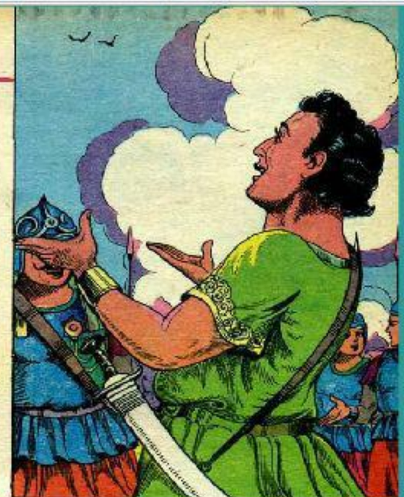
आपल्या कर्तबगारींवर मनोमन चंद्रवर्मा प्रसन्न झाला. परंतु वरवर त्याने ढोंगीपणाने त्यांना विचारले–"काय हो तुमचा राजा कोण ?"

"काय! आपल्याला आमच्या राजाचे नाव सुद्धा माहित नाही ? मला तर अचंबा वाटतो आहे. तुम्ही ज्या सीमेवर उभे आहात त्या राजाचे नावही तुम्हांला माहित नाही !" सरदाराने त्याला विचारले.

सरदाराचे बोलणे ऐकून चंद्रवर्माला हंसू आले तो म्हणाला–"मी राज्य, राज्याच्या सीमा व राजांचीं नांवे लक्षात ठेवणें हे कधीचेच विसरून गेलो आहे. आमच्या गुरुदेवनी त्यांच्या मृत्युपूर्वी मला एका राजाला भेटण्याची विनंती केली होती. त्या राजाचे नांव आहे "शिवसिंह" त्यांना भेटण्याच्या इच्छेने मी पूर्ण भारताच्या ह्या टोकांपासून त्या टोकांपर्यंत प्रवास करीत आहे. मधे तुमची भेट झाली. आता तुम्हीं आपल्या वाटेने जाऊ शकता." असे म्हणत चंद्रवर्मा झटक्यात वळला.

चंद्रवर्माचे बोलणें ऐकून सैनिक व त्यांचा सरदार थक्क झाले. पाठीमागे वळून झोपडीत जाण्याचे नाटक करणाऱ्या चंद्रवर्माला अडवत सरदार म्हणाला–"सरकार आपण तर कोणी महापुरुष वाटता आपल्या गुरुदेवनीं आपल्याला ज्या राजाला भेटण्याची आज्ञा केली आहे. तो राजा शिवसिंह ह्याच देशचा राजा आहे."

चंद्रवर्माने आश्चर्य प्रकट करीत म्हटले– "अरे वा, मी धन्य झालो म्हणावयाचे धन्य आहे मी. कित्येक वर्षानंतर माझे काम सफल झाले. मी तर असा विचार करून थकलो होतो की गुरूंनी सांगितलेले काम पूर्ण होत नाही. आत्ताच्या आत्ता मला राजाचे दर्शन करायचे आहे!"

सैनिकांच्या सरदारानी आपल्या अनुचरांकडे क्षणभर नजर टाकीत दुसऱ्याक्षणी चंद्रवर्माकडे शंकेखोर नजरेने पहात विचारले–"गुरुदेवांनी आमच्या राजाचे दर्शन करण्याकरीता आपल्याला कशाला सांगितले आहे ?"

"ते एक अद्‌भूत रहस्य आहे. गंधर्व रहस्यापेक्षां गुप्त आहे!" असे म्हणत चंद्रवर्माने आकाशाकडे नजर टाकली व मान वर करीत उच्च स्वरात म्हणाला–"अरे वा! कांशाचा किल्ल्या! आता तू माझ्या मुठीत आला आहेस हं?"

"कांशाचा किल्ला! नाव ऐकताच सरदाराला भयंकर विस्मय वाटू लागला

त्याने विचारले–"महाशय, आपल्याला ह्या कांशाच्या किल्ल्याचे रहस्य कसेकाय ठाऊक?"

"त्या कांशाच्या किल्ल्याविषयी समाचार फक्त मला व माझ्या गुरुंनाच माहित आहे. परंतु तुमच्या विचारण्याच्या ढंगावरून तुम्हांला पण त्याविषयी थोडीफार माहिती असावी असे वाटते आश्चर्य! अद्भुत् आहे!" असे म्हणत चंद्रवर्माने आपले बोलणें थांबवले.

"ह्यात आश्चर्य करण्यासारखे काय आहे? त्या कांशाच्या किल्ल्याचे रहस्य जाणून घेण्याकरीताच आम्ही त्या चलाख म्हाताऱ्याला ह्या जंगलात शोधतो आहोत." सैनिकांचा सरदार म्हणाला.

Restore 127

चंद्रवर्माने आपला डावा तळहात उघडून त्यात पाहिल्या सारखे केले व म्हणाला–"हो, आता मला कळले तुमच्या राजाला अशी शंका आहे की, त्या म्हाताऱ्याजवळ कांशाच्या किल्ल्यापर्यंत जाणाऱ्या मार्गाचा पुरावा आहे. व म्हाताऱ्याचा मुलगा देवल तुमच्या राजाच्या तुरुंगात आहे. मी म्हणतो ते खरे आहे नां! तुमचा राजा पण कितीं भोळा आहे?" सैनिकांच्या सरदारने क्षणभर चंद्रवर्माच्या तळहाताकडे पाहिले आणि म्हटले–महाशय, आपण तर सर्वज्ञच दिसता. आपल्या तळहातावर हे लिहीलेले आहे काय? हे तर आश्चर्य म्हणावयाचे."

"आश्चर्य! ते कोणाला तुम्हांला की मला?" असे म्हणत चंद्रवर्माने सरदाराकडे रोखून पहात म्हटले–"तुम्ही तावडतोब इथून निघून जाऊन त्या डोंगराच्या पाठीमागे जाऊन माझी वाट पहा मी काही वेळातच तिथे येऊन तुम्हांला भेटतो. त्यानंतर आपण सर्वमिळून तुमच्या राजाला भेटण्यास जाऊ."

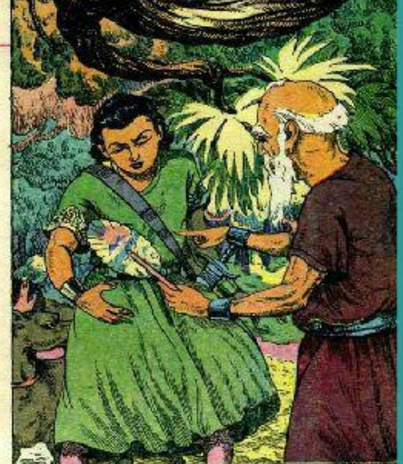
सरदाराला त्यांचे बोलणें विचित्र वाटले तो भ्रमात पडला की, चंद्रवर्माला काही अपूर्व शक्ति मिळाल्या असाव्यात. तो होय! आपण तसेच करू म्हणत आपल्या साथीदारासह त्या डोंगराच्या पाठीमागे निघून गेला. ते जेव्हां दृष्टीपथातून नाहीसे झाले तेव्हां तावडतोब चंद्रवर्मा झाडी जवळ गेला व म्हणाला–"जांबवंत, तू कुठे आहेस? मी सर्व गोष्टीची चौकशी केली. देवलवर काही संकट नाही आणि तो अगदी सुरक्षित आहे.

ती हांक ऐकताच म्हातारा लगबगीनें झाडाच्या बुंध्या पाठीमागून बाहेर आला चंद्रवर्माच्या समोर येत म्हणाला–"काय रे बाबा, हा जांबवन्त कोण आहे?"

"तुम्हीच जांबवन्त आहांत हो! तुम्हांला म्हाताऱ्या म्हणणें बरोबर दिसत नाही नां! म्हणून मीच हे नांव सुचवून तुम्हांला त्या नावाने हांक मारले. मी शिवसिंह यांच्याकडे जात आहे. तुमच्या मुलाला लवकरच सोडवून घेऊन येईन. आणि कांशाच्या किल्ल्यांच्या संपत्तीमधील वाटा तुम्हाला मिळवून देण्याची योजना करीन. तेथे पोहोचण्याच्या मार्गाचा नकाशा कुठे आहे?" चंद्रवर्मा विचारले.

"तुझ्या बोलण्यावर मी किती विश्वास ठेवायचा?" शंकाकुल होत म्हाताऱ्याने विचारले.

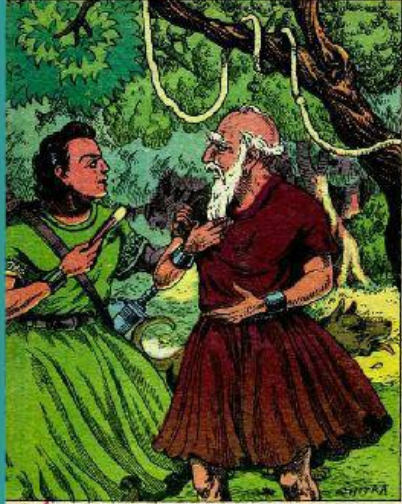
"विश्वास न ठेऊन तू काय करू शकतोस? विश्वास ठेवलास तर तुझे व तुझ्या मुलाचे कल्याण होईल. जेव्हां मला हे कळले की पश्चिमेकडेच्या समुद्रकिनाऱ्याकडे

कांशाच्या किल्ल्यात जाणारा मार्ग आहे. तेव्हां तेथे पोहोचण्याकरीता काही कठीण संकटें येणार नाहीत समुद्राच्या कांठाकांठानें चालत तेथे पर्यंत पोहोचता येईल." चंद्रवर्मा म्हणाला.

चंद्रवर्माचा स्पष्टवक्तेपणा पाहून म्हातारा चकित झाला. नंतर त्याने आपल्या अंगवस्त्रातून एक ताडपत्राची भेंडोळी बाहेर काढली व ती पंख्यासारखी गोलाकार फिरवित म्हणाला–"चंद्रवर्मा, हा पहा कांशाच्या किल्ल्यापर्यंत जाणाऱ्या मार्गाचा नकाशा."

चंद्रवर्माने काळजीपुर्वक नकाशा पाहिला त्यात डोंगर दऱ्याखोऱ्या नदीनाले अरण्ये व

वाळवंटे स्पष्ट दिसत होती. समुद्राच्या किनाऱ्यावर एक उंच किल्ला स्पष्ट दिसत होता. त्या किल्ल्याच्या भिंतीच्या वर दिसणाऱ्या मोठमोठ्या महालावर घुमयासारखे काहीतरी पसरलेले दिसत होते.

चंद्रवर्मा ते पाहून मनांतून घाबरून गेला. ते मनांतल्या मनात दाबत तो विचार करू लागला–"अरे बापरे ! हि जंगले पहाडे नदि नाले पार करून कोणी माणूस तेथे पोह्रोचू शकेल कां ?

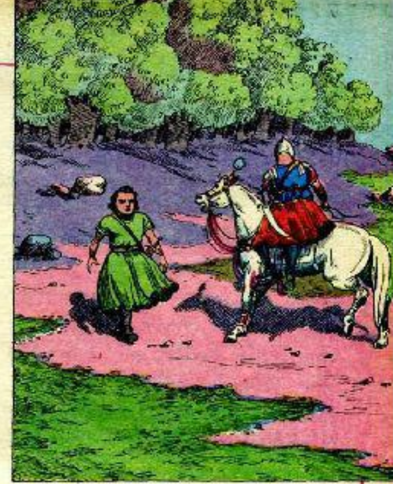
"ह्या कांशाच्या किल्ल्याला माझ्या पूर्वजांपैकी एकाने कोणी तरी पाहिले आहे. मी तर म्हातारा झालो. नाहीतर मीच तेथे जाऊन पोहोचलो असतो." म्हातारा म्हणाला.

म्हाताऱ्याचे बोलणें ऐकून चंद्रवर्मा मंद हसत व म्हणाला–"ठिक आहे, हा नकाशा मला द्या. मी स्वतः कांशाच्या किल्ल्याच्या शोधार्थ जातो. बरोबर तुमच्या मुलाला देवलला सुद्धा बरोबर घेऊन जाईन. तोपर्यंत तुम्ही ह्या झोपडीत आरामात राहू शकता. रुद्रपुरच्या राजा शिवसिंहा बरोबर सविस्तर बोलाचाली करून मी इथे परत येई तो पर्यंतची तुमचीं सर्व सोय करून ठेवतो.

म्हाताऱ्याने थोडचा अनिच्छेनेच आपल्या हातातील नकाशा त्याच्या हातात दिला. व विचारले–"ह्यात काही दगाफटका तर नाही नां ! ऐक जर म्हाताऱ्याला धोका दिलास तर मोठे पाप लागेल तुला.

मी तुम्हांला व तुमच्या मुलाला धोका देणार नाही. राजा शिवसिंह सुद्धा जर सज्जन माणूस असला तर त्याला सुद्धा मी धोका देणार नाही. पण तो तसा नसला तर...."

चंद्रवर्मा आपले बोलणें पुरे करत नाही तोच त्याला घोडयांच्या खिंकाळण्याचा आवाज ऐकू आला. त्याने झाडांच्या फांद्यातून डोंगराच्या जवळ निरखून पाहिले तेव्हां सैनिकांचा सरदार आपल्या घोडयाला पिटाळत झोपडीच्या दिशेने घेऊन येत असलेला त्याला दिसला. तेव्हां चंद्रवर्मा म्हाताऱ्याकडे वळून पहात म्हणाला–"मी त्या राज सैनिकांना घेऊन रुद्रपुरला जाऊन राजाचे दर्शन करेन. तोपर्यंत तुम्हांला ह्या झोपडीत रहाण्यास हरकत नाही. मी लवकरच नगरात तुम्हांला बोलावून घेईन. त्यावेळी तुम्ही शहरात आपले उर्वरित आयुष्य सुखाने घालवू शकाल." असे म्हणत तो सरदार येत होता तिकडे वळून चालू लागला.

चंद्रवर्माला आपल्याच रोखाने येत असलेला पाहून सरदार थांबला व तो जवळ येताच म्हणाला–"महाशय, आपण बराच वेळ झाला आला नाहीत म्हणून मी पहायला परत आलो. हा घोडा आपल्या करताच आणला आहे. मी राजाकडे संदेश पाठविला आहे की, आपण त्यांना भेटावयास येत आहात."

"मी काही अपूर्व शक्तिचे आवाहान करण्याच्या हेतूनें जंगलात गेलो होतो. तुमच्या राजाबद्दल माझ्या शक्तिने कोणतेच उत्तर दिले नाही. काय आपला राजा स्वभावाने दुष्ट आहे कां ?" चंद्रवर्मानी विचारले.

"महाशय, कोणता राजा दुष्ट किंवा चांगला हे त्यांच्या सेवकांना कोणत्या गोष्टीवरून समजणार ?" हि गोष्ट प्रजेतील लोकांना अगर शेजारच्या राजानांच ठाऊक असणार आमचे काम फक्त सेवा करून दर महिना पैसा मिळवणे हेच आहे. जो राजा दरमहा आम्हाला पैसा देतो तो चांगलाच असावा. जो राजा देत नाही. तो दुष्ट असावा." सैनिकांचा सरदार म्हणाला.

ह्या गोष्टी ऐकल्यावर चंद्रवर्माला समजले की राजा शिवसिंहच्या बरोबर सावधानीनेच वागायला पाहिजे. जर कां कांशाच्या किल्ल्याजवळ जावयाचे असले तर सैनिकांच्या छोटधा तुकडीची आपल्याला आवश्यकता आहे. तसे सैनिक आपल्याला

Restore 127

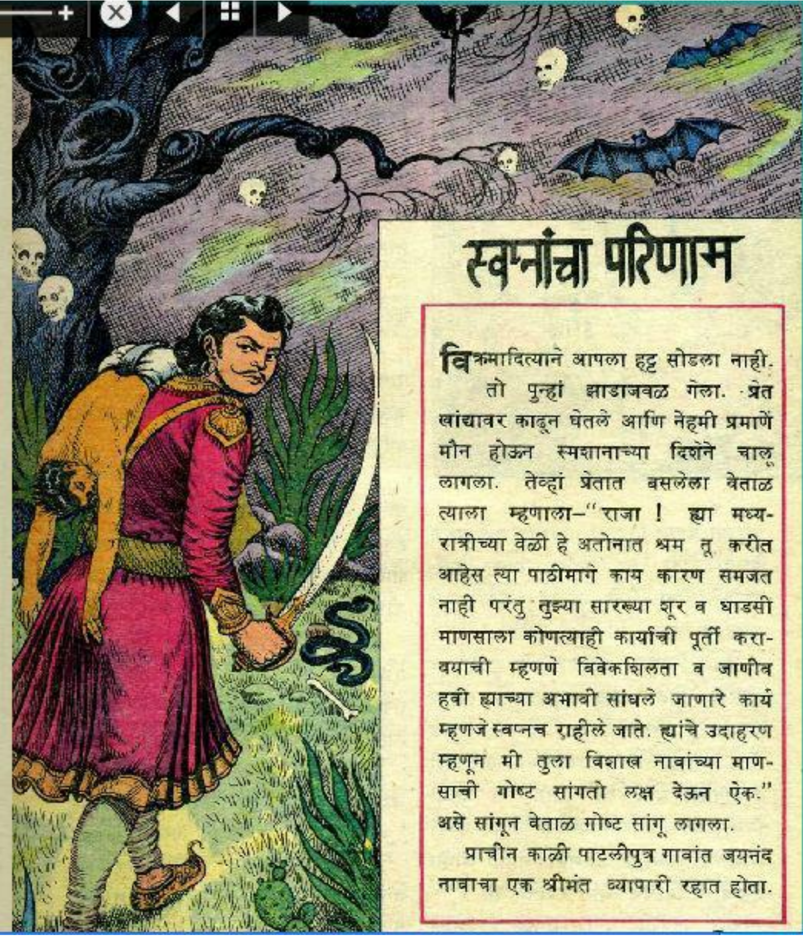
शिवसिह राज्याकडूनच प्राप्त करून घेता येतील. एकट्यानेच किल्ल्यापर्यंत जाणे म्हणजे आत्महत्येसारखे होईल. कारण वाटेत काय काय कठिण संकटे येतील न जाणो. त्यामुळेच कोणी तेथेपर्यंत जाण्याचे धाडस करीत नाही. परंतु आता शिवसिह राजाला खरे कारण न सांगणें म्हणजे स्वत: धोका पत्करण्यासारखे होईल आपण राजाच्या सैनिकांना महान मांत्रिक असल्याचे खोटे सांगितले व त्याचा विश्वास संपादन केला त्याचप्रमाणे राजाचा पण विश्वास संपादन करून घ्यावयास पाहिजे.

"काय हो! आता आपण राजधानीत जायला निघावे? असे म्हणत सरदारानीं त्याच्या घोड्यांचा लगाम हातात धरून खेचला व ते पाहून चंद्रवर्मा सुद्धा घोड्या-वर जाऊन बसला.

थोड्या दूरवर जंगले व डोंगरदऱ्या पार करून दोन तासाने राजसैनिक व चंद्रवर्मा रुद्रपुरला पोहोचले. नगरद्वारावर राज-मार्गावर तोरणेंमाळा बांधून सुशोभित केलेले होते. दोन्ही बाजूला नगरवासी ओळीने उभे होते. जेव्हां राजसैनिकांच्या सोबत चंद्रवर्मा आत आला तेव्हां सर्वांनी टाळ्या वाजवून स्वागत केले व आपला आनंद प्रकट केला. व जोरजोरात घोषणा केल्या. "महामंत्रिकाचा जय असो."

तो आवाज ऐकून चंद्रवर्मा बावचळला काय आपण मांत्रिक आहोत कां? त्याला ते मोठे विचित्र वाटू लागले. तेवढ्यात त्याला सरदाराचे बोलणें लक्षात आले. त्याने आपल्याला. कां मांत्रिक म्हटले हे त्याने तळहात पाहून म्हाताऱ्याने सांगितलेले जे कांशाच्या किल्ल्याचे रहस्य सांगितले. ते सरदाराला अद्भुत व विशेश वाटले. त्यामुळे त्यांने राजाकडे आपण एक महामांत्रिक असल्याचे कळवले दिसते. त्यामुळे आपल्या सत्कारा करीता व आपल्या अधिन बनवण्याच्या आशेने राजाने हि सर्व आपल्या आगमनाची तयारी केली असावी. (क्रमश:)

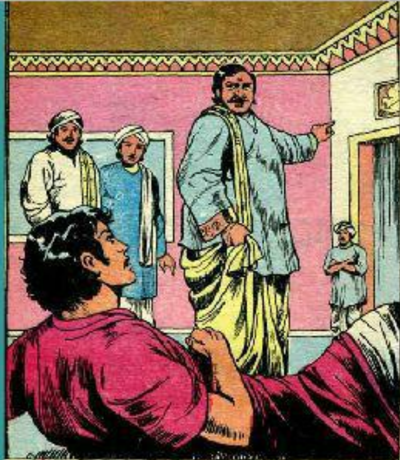
स्वप्नांचा परिणाम

विक्रमादित्याने आपला हट्ट सोडला नाही.

तो पुन्हां झाडाजवळ गेला. प्रेत खांद्यावर काढून घेतले आणि नेहमी प्रमाणें मौन होऊन स्मशानाच्या दिशेने चालू लागला. तेव्हां प्रेतात बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला–"राजा! ह्या मध्य-रात्रीच्या वेळी हे अतोनात श्रम तू करीत आहेस त्या पाठीमागे काय कारण समजत नाही परंतु तुझ्या सारख्या शूर व धाडसी माणसाला कोणत्याही कार्याची पूर्ती करा-वयाची म्हणणे विवेकशिलता व जाणीव हवी ह्याच्या अभावी सांधले जाणारे कार्य म्हणजे स्वप्नच राहीले जाते. ह्यांचे उदाहरण म्हणून मी तुला विशाख नावांच्या माण-साची गोष्ट सांगतो लक्ष देऊन ऐक." असे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू लागला.

प्राचीन काळी पाटलीपुत्र गावांत जयनंद नावाचा एक श्रीमंत व्यापारी रहात होता.

Restore 127

त्याच्या घरात विशाख नावाचा एक तरुण मुलगा होता. तो त्याचा लांबचा नातेवाईक होता. तो अनाथ असल्यामुळे जयनंदने त्याला सांभाळले होते.

तसा विशाख बुद्धीमान व हुषार व सुंदरही होता. परंतु नाईलाजाने त्याला जयनंदकडे नोकरासारखे रहावे लागत होते. त्यामुळे तो मनांतल्या मनांत स्वतःच्या दुर्भाग्याला दोष देत होता. तो नेहमी विचार करे की जयनंदसारखे आपण केव्हां श्रीमंत होवू त्यामुळे तो मनांत नेहमी श्रीमंत बनण्याची विचित्र स्वप्ने रंगवित बसे.

एके दिवशी दुपारच्यावेळी विशाख रिकाम्या वेळी बसून पेंगत होता. तेव्हां त्याने एक स्वप्न पाहिले की, जयनंदच्याहून दुपटीने आपण करोडपती बनलो आहोत. आणि जयनंद आपला सारा पैसा घालवून भिकारी बनला आहे. व तो आपला नोकर होऊन काम करीत आहे. त्या स्वप्नांतच तो जोरात ओरडला–"अरे जयनंद! तू कुठे तडफडलास! इकडे ये ना लवकर!"

दुर्दैवाने जयनंद त्यावेळी तेथेच जवळपास होता. त्याचे बोलणें ऐकून त्याला अत्यंत संताप आला. त्याने विशाखलें बदडून घराबाहेर हांकलून लावले.

ते दृश्य पाहून जयनंदच्या घरातली सर्व माणसे व नोकरचाकर त्याची चेष्टा करून हंसू लागले. तो अपमान विशाखला सहन झाला नाही. त्यामुळे त्यांनी ते गांवच सोडले व तो जंगलात निघून गेला.

तो जंगलात चालत खूप दूर गेला. तेथे एका दाट झाडाखाली त्याला एक मुनी तपश्चर्या करीत असलेले दिसले. त्यानी त्या मुनींना साष्टांग नमस्कार केला.

मुनीने डोळे उघडून विशाखला पाहिले व अरण्यात येण्याचे कारण विचारत म्हटले–"बाळा, तुला माझ्याकडून काय हवे आहे?"

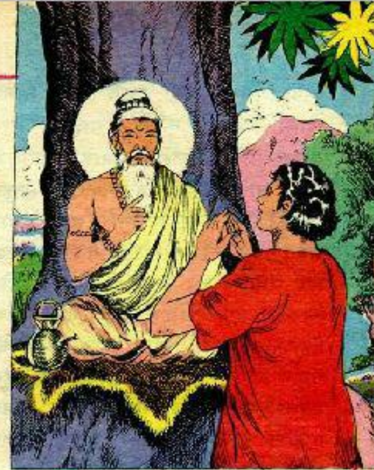
विशाखने घडलेली सर्व हकीकत मुनींना सांगितली व म्हटले–"गुरुदेव, मला असा वर द्या की, जयनंद माझ्या पाया पडेल.

मुनीने अंर्तज्ञानाने जाणले की, जयनंदने आपल्या कष्टाने योग्यतेने व बळाने हा मोठेपणा मिळविला आहे. तू कोणतेही कष्ट कामधंदा न करता कशाला फुकटची श्रीमंत बनण्याची स्वप्ने पहातोस! झोपेत स्वप्ने पहाणे जसे सहज आहे. तसेच त्या वस्तू प्राप्त होणे अशक्य. आजपासून तू कष्ट करून श्रीमंत बनण्याचा प्रयत्न कर."

मुनींचे ते बोलणे ऐकून विशाख निराश झाला. व त्यांना म्हणाला–"गुरुवर्य, आपण जे काय सांगितले त्यात मला काही नविन नाही. ह्या गोष्टी सर्वांनाच माहीत असतात. जर आपण काही महीमा जाणत असाल तर एवढाचा माझ्यावर अनुग्रह करा. की मी पाहीलेली स्वप्ने खरी होतील.

मुनी स्मित करीत म्हणाले–"हि तर अगदी साधी गोष्ट आहे. तू मंत्र म्हणून मनात असे सहा वेळा म्हण की, माझे स्वप्न खरे ठरू दे. म्हणजे ते स्वप्न खरे ठरेल." असे म्हणत मुनींनी त्याच्या कानात काही मंत्र सांगितला.

विशाख अत्यानंदाने जाऊ लागला. तेव्हां मुनीने त्याला अडवत म्हटले–"मुला मी तुला एक गोष्ट सांगावयास विसरून गेलो. ह्या मंत्राचा फक्त तीनदाच उपयोग तुला करता येईल. तेव्हां अत्यंत सावधपणे

ह्याचा उपयोग कर. आणि हे लक्षांत ठेव की, ह्याच्या उपयोग योग्य लोकांच्यावर उपकार होतील असा कर.

विशाख जेव्हां पाटलीपुत्रला परत आला. तेव्हां रात्र पडू लागली होती. तो गावातल्या कोणाच्या तरीं ओसरीवर झोपून मुनीने सांगितलेल्या स्वप्नांच्या मंत्राची आठवण करीत होता. थोड्यावेळात त्याला झोप लागली. झोपेत त्याने एक स्वप्न पाहिले. त्यात फक्त जयनंदने त्यांची क्षमाच मागितली नाही तर स्वतःच्या मुली बरोबर त्याचे लग्नही थाटामाटात लावून दिले.

विशाख दचकून जागा झाला. व आपल्याला पडलेल्या स्वप्नाचा विचार करू

Restore 127

लागला. परंतु अशी स्वप्नें पडणे म्हणजे त्याला काहीं नविन नव्हते. परंतु आपल्याला मिळालेल्या मंत्राचा खरोखरी प्रभाव आहे कां ? हे पहाण्याकरीता ह्याहून चांगली संधी केव्हां मिळणार असा विचार करून विशाखनें मनांतल्या मनात सहादा त्या मंत्राचा जप केला व तसाच झोपू लागला. त्याने ओढून ताणून डोळे मिटले तितक्यात त्याला थोडया दूरवर पाऊलाची चाहूल लागली. चाहुलीने तो ताडकन उठून बसला व ते दृश्य पाहून त्याचा आनंद गगनात मावेनासा झाला. कारण जयनंद सहपरिवार बँडबाजा घेऊन त्याला सामोरा येत होता. विशाखने आपण शुद्धीवर आहोत नां ! हे पहाण्याकरीता हाताला चिमटा काढून पाहिला. तेव्हां जयनंद त्याला म्हणाला– "बाळ, जे काही झाले ते विसरून जां ! चल पाहू आपल्या घरी. तू गावात येण्यापूर्वीच कुलदेवीने मला दृष्टांत देऊन तुझा पत्ता सांगितला व त्याच बरोबर आज्ञा केली की तुला मानाने आदराने नेऊन स्वतःचा जावई कर ! "

प्रथम घरी न जाण्याकरीता विशाखने खोटे खोटे आढेवेढे घेतले. परंतु जयनंदने अगदीच पाय धरून विनवणी केल्यावर तो जावयास निघाला. व एका आठवडयाने जयनंदने आपल्या मुलीबरोबर विशाखचे लग्न थाटामाटाने लावुन दिले.

काही दिवस आपल्या सासऱ्याच्या घरी विशाखने आनंदाने घालवले. परंतु हळूहळू त्याच्या समोर काही कठीण समस्या उत्पन्न होऊ लागल्या कारण जयनदच्या मेहुण्याला अगदी सहन होत नव्हते की हाच विशाख काही दिवसापूर्वी आपल्याकडे एक नोकर म्हणून होता. त्याचा एवढा आदर करणे कसे शक्य आहे. तसेच इतर नोकरचाकराचे पण झाले. अचानक विशाखला जे ऐश्वर्य मिळाले ते पाहून त्यांच्या मनांत द्वेषभावना उत्पन्न होवू लागली.

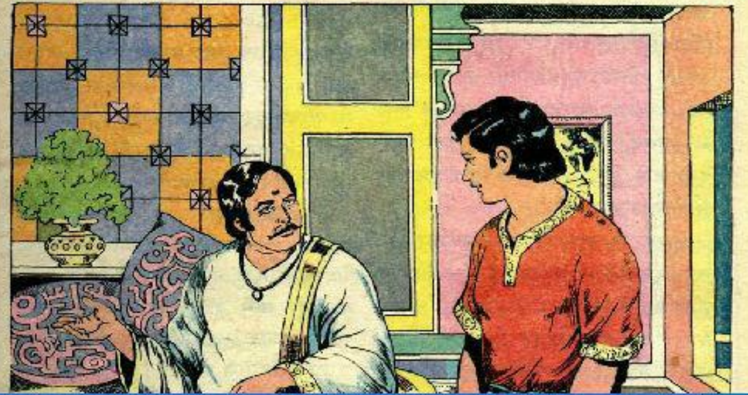
जयनंदनी ती वस्तुस्थिती पाहिली व एक दिवस विशाखला म्हटले–" लोकांना वाटते की तू माझा जावई आहेस परंतु त्याहीपेक्षा जास्त आनंद मला वाटतो की मी तुझा सासरा आहे. मी तुला काही पैसा देतो त्या पैशाने तू स्वतः काही व्यापार कर लक्षाधिश हो. जयनंदचे बोलणे विशाखने मान्य केले. जयनंदने व्यापारा करीता लागणाऱ्या सर्व गोष्टी विशाखला देऊ केल्या.

एक दिवस विशाख आपल्या बायकोला मालिनीला म्हणाला–" अग, ऐकलेस कां माझ्या सासऱ्याला मनांतून मी खूप मोठा कोटचाधिश व्हावे असे वाटते. मला माहीत आहे की, त्यांची इच्छापूर्ती कशी काय करायची ते."

मालिनीने हसत म्हटले–" आपण जर असे ऐश्वर्यवान बनलात तर मला त्याहून जास्त काय हवे ?"

त्याच रात्री विशाखने एक स्वप्न पाहिले–त्यांचा व्यापार गावात चांगला नावाजला गेला आहे.

विशाखने अत्यानंदाने आपल्याला पडलेल्या स्वप्नाचा समाचार तावडतोब बायकोला सांगितला तो ऐकून ती निश्वास ग्रेत नवऱ्याला म्हणाली–"नुसती स्वप्नें पाहून काय मिळणार माझ्या वडिलांनी जे कष्ट श्रम करून व्यापार वाढवून जो पैसा कमावला आहे. ती गोष्ट साऱ्या पाटलीपुत्रातील जनतेला ठाऊक आहे."

त्यावर विशाखने आपल्या बायकोला मुनींकडून मिळालेल्या मंत्राची गोष्ट सांगितली. तीला वाटले की, नवऱ्याची काहीतरी बनवाबनवी असावी. त्यावर विशाखने मनात सहादा मंत्राचा जप केला व आपले स्वप्न सफल व्हावे अशी मनोकामना केली.

तीन महिन्याच्या अवधीत त्याचा व्यापार खूप जोगत फळला व त्याची पाटलीपुत्र गावातील श्रीमंतात एक अशी गणना होवू लागली. मालिनीला हा सर्व प्रकार विचित्र वाटू लागला.

विशाख थोड्या अवधीतच कोट्याधीश तर बनला परंतु ते त्याच्या दृष्टीने एक संकट बनले गावातील लोक उगाच अफवा उठवू लागले की, विशाख बनावटी वस्तु विकून पैसा मिळवतो. व खोटा नाटा हिशोब करून राजाला न्यायपूर्वक कर देत नाही.

ह्या अफवा हळूहळू राजाच्या कानावर गेल्या. त्यांनी विशाखवर असा आरोप लावला की तो अयोग्य मार्गाने धन संपत्ती मिळवून सुद्धा राज्याचा कर भरत नाही. तो त्याचा अपराध सिद्ध करून त्यांनी त्याला तंबी दिली की, त्यांनी आत्तापर्यंत मिळवलेल्या धनावर व्याजासकट कर चुकवावा जर असे काही घडले नाही तर त्याला तुरुंगवासाची शिक्षा करण्यात येईल.

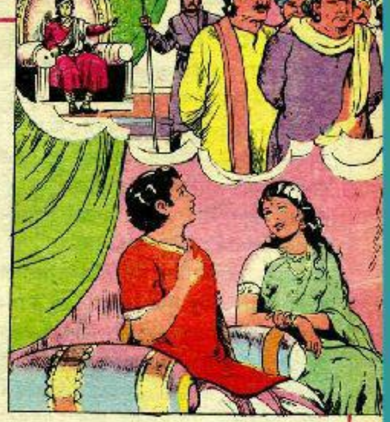
विशाख आता अशा कठीण पेचात अडकला असतानांच त्याच्या सासऱ्याचा जयनंदचा मृत्यु झाला. त्याला आता खराखुरा मार्ग दाखविणारा कोणी उरला नाही. आता राजाने दिलेली तारीख जवळ आली. विशाख मनातून तडफडू लागला. त्याच रात्री त्याने एक स्वप्न पाहिले. तो त्या देशाचा राजा बनला आहे. व त्यांनी त्याच्या विषयी खोटया अफवा उठविणाऱ्यांना कठोर दंड दिला आहे.

स्वप्नाची गोष्ट त्याने आपल्या बायकोजवळ बोलून दाखविली. ती अत्यानंदाने म्हणाली–"हे तर भाग्यच म्हटले पाहिजे की, असल्या कठीण प्रसंगी आपल्याला असे सुंदर स्वप्न पडले. जर कां आपण खरेच ह्या देशाचे राजा बनलात तर ह्या कठीण गोष्टी आपोआप सुटतील. हे स्वप्न खरे ठरण्याकरीता तावडतोब मंत्रपाठ करा.

परंतु विशाख तर विचार करण्यात मग्न होता. तो म्हणाला–"मला आत्ताच्या आता असेच जाऊन मुनींचे दर्शन केले पाहिजे. असे म्हणून त्याक्षणी तो बराबाहेर पडला.

जंगलात जाऊन विशाखने मुनींचे दर्शन घेतले व घडलेला सारा समाचार ऐकवला व म्हटले–"गुरुदेव आपण मला जो वर दिलात तो कृपा करून परत घ्यावा किंवा तो मंत्र निरुपयोगी करावा.

मुनींने मंदहास्य करीत म्हटले–"मला वाटले नव्हते की, तुला इतक्या लवकर ज्ञान येईल. जसे तू म्हणालास तसा तो मंत्र मी निरुपयोगी केला आता तू जाऊ शकतोस! असे म्हणत विशाखला आशीर्वाद देऊन पाठवून दिले.

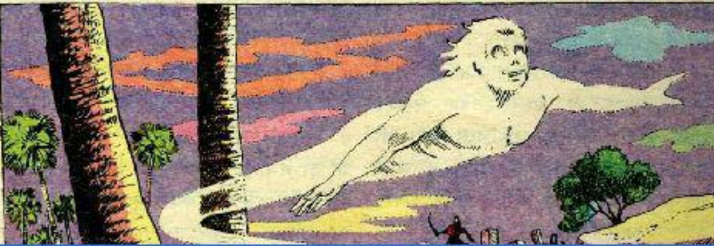
विशाखने घरी येऊन आपली सर्व जमिन जायदाद विकून टाकली व त्या पैशांने राजाचा सर्वकर चुकता केला. त्यानंतर तो आपल्या बायकोला घेऊन एका छोट्याशा गावांत आला. व तेथे छोटासा धंदा सुरू करून त्यात जो काही फायदा होत होता त्यावर संतुष्ट राहून आपले आयुष्य आनंदाने घालवू लागला.

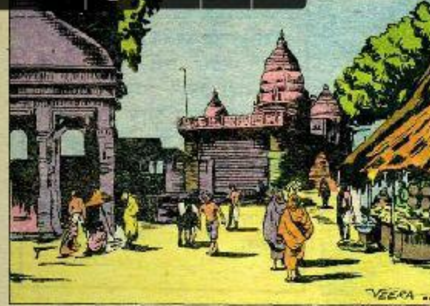
येथवर गोष्ट सांगून वेताळ म्हणाला–"राजा! तुला वाटत नाही कां विशाखने हा सर्व मुर्खपणाच केला. कारण त्याने जर कां तो मंत्र जपला असता तर तो राजा नसता कां बनला? अशी सुंदर संधी त्याने कां गमावली? खरे तर त्याने राजा बनून

स्वत:ला दोष देणाऱ्यांना चांगली शिक्षा देऊन त्या संकटातून वाचून आनंदाने आपले आयुष्य घालवायचे होते. त्याने असे कां केले नाही. या शंकाचे समाधान कारक उत्तर माहीत असूनही तू दिले नाहीस तर परिणाम माहीतच आहे. तुझ्या डोक्याची शंभर शकले होऊन तुझ्याच पायांवर लोळू लागतील.

ह्यावर विक्रमादित्य म्हणाला—"विशाख लोभी होता. परंतु मूर्ख नव्हता. जे कोणी स्वप्ने पहातात व त्याची स्वप्ने खरी ठरतात तेव्हांच मनुष्याला. त्यापासून उद्‌भवलेल्या कठीण संकटाना सामोरे जावे लागते. आपल्याला असे अनुमान काढावे लागेल की, त्या स्वप्नाच्या यथार्थाची जाणीव करून देण्याकरीताच मुनींने त्याला तसा वर दिला. त्यामुळेच तर विशाखला काही योग्यता नसतांना सुद्धा तो लक्षाधिशाच्या मुलीबरोबर लग्न करू शकला व त्याच्याकडे असलेल्या लोकांना त्यामुळे त्यांच्याबद्दल इर्ष्या वाटू लागली. तशाच प्रकारे धंद्यातील अनुभव नसतांना सुद्धा कोट्याधिश बनला व इतर लोकांच्या अफवांना कारण बनून राजाच्या शिक्षेला घाबरला ह्या अनुभवाने त्याला पटले की मुनींकडून प्राप्त झालेल्या वरांनी फक्त स्वप्नाच खरेपण प्राप्त होते परंतु त्या स्वप्नाचा दुष्परिणाम सोडविण्यास मात्र त्याचा काही उपयोग होत नाही. ह्या अनुभवाचा त्यांनी विचार केला की, राज्य कारभारा विषयी काहीं माहीती नसलेले आपण जर कां राजा बनलो तर एकवेळ आपण आपल्या बाबतीत अफवा उठवणाऱ्यांना दंड देऊ पण त्यानंतर जनतेच्या समस्या सोडविण्याकरीता किंवा त्याचे रक्षण करण्याकरीता आपण नक्कीच अयशस्वी होवू. ह्या सर्व गोष्टींचा विचार करून विशाखने मुनींच्यापाशी परत जाऊन ते वर परत घेण्याविषयी विनविले.

अशा तऱ्हेने राजाचे मौन भंग होताच वेताळ प्रेतासह नाहीसा झाला आणि झाडाला जाऊन लोंबकळू लागला. (कल्पित)

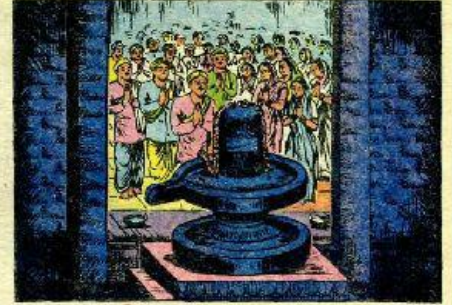

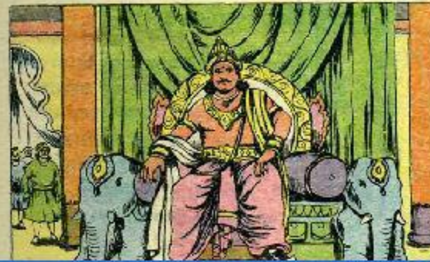
आपली देवळे :

काशी

जगातील प्राचिन शहरापैकी एक स्थळ आहे. काशीचा अर्थ प्रकाशीत स्थान किंवा जास्त संख्येने काश पुष्प मिळणारे ठिकाण. गंगेच्या उपनद्या वरुणा व असि ह्यामध्ये बसलेला हा भाग त्यामुळे ह्या काशीला वाराणसी म्हणूनही संबोधले जाते.

प्राचिन काळापासून ह्या शहरात शंकराचे देऊळ आहे. त्यामुळे ह्या शहराला पवित्र स्थळ मानले जाते. ह्या शिवालयाचे निर्माण सर्वात प्रथम कोणी केले हे आजतागायत अज्ञातच राहिले आहे.

फार पूर्वीच्या काळी राजा दिवोदासने राज्य केले. त्यांनी जनतेचे कल्याण मनापासून करून न्यायाने राज्यकारभार केला. व ते करताना तो शंकराची भक्ति करण्यास पूर्ण विसरून गेला. राजसभेतील थोरामोठ्यानी सुद्धा राजाला सुचविले नाही.

Restore 127

राजाच्या ह्या उपेक्षेने शंकराला अत्यंत राग आला. तरी सुद्धा त्यांनी कोणत्याही प्रकारे राजाचे नुकसान केले नाही. परंतु त्याचे शहर सोडून निघून गेला हि गोष्ट फक्त शंकराचे भक्त सोडले तर इतर अन्य लोकांना माहित नव्हती. राजा जनतेच्या कल्याणाच्या गोष्टी करण्यातच मग्न राहिला.

कैक वर्षे लोटली एकदा शंकराच्या मनात आले कि आपल्या अनुपस्थितीत नगराची स्थिती कशी आहे ते पहावे. काशी नगराची स्थिती पहाण्याकरीता त्यांनी आपल्या काही प्रमुख गणांना काशी नगरात पाठविले. ते रुद्रगण तेथील शोभा पाहून तन्मय होऊन परत न जाता तेथेच राहिले.

एकदा विष्णुनीं ब्राह्मणांचा वेष धारण करुन दिवोदासची भेट घेत समजावत म्हटले–"राजा, माणुस जर उत्तम चरित्रवान बनला तर काही उपयोग नाही. त्याच्या मधे अध्यात्मिक चिंतन व भक्तिची आवश्यकता असते. ह्याकरीता तू शंकराचे ध्यान कर.

राजाने आपल्या अध्यात्मिक कर्तव्याचे पालन करण्याचा निश्चय केला. एक शंकराचे नविन सुंदर देऊळ बांधवले व त्यात शिवलिंगाची प्रतिष्ठापना केली. ते पाहून शंकर प्रसन्न झाले व काशी नगराला परत आले.

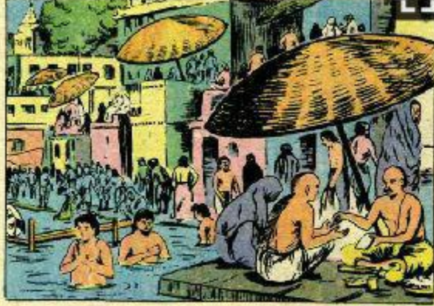

कालामानाप्रमाणे जुने शंकराचे देऊळ नाहीसे झाले. सध्याचे जे काशीमधे शंकराचे देऊळ आहे त्याचे निर्माण त्यावेळी इंदुरची राणी अहिल्याबाई हिने केले त्या देवळाच्या गोपुराला पंजाबचा राजा रणजीत ह्याने सोन्याचा मुलामा करविला.

विश्वनाथ किंवा विश्वेश्वर नावाने संबोधले जाणारे हे शिवाचे मंदिर पहाण्याकरीता दररोज कैक माणसे कित्येक लांबलांबच्या देशातून तिथे येतात. शंकराची पुजा विशेष प्रकाराने काही काही पुण्य दिवस पाहून केली जाते.

Fullscreen 127 / 68

वाराणसीच्या जवळून वहाणाऱ्या गंगा नदीत स्नान करणें म्हणजे भक्त लोक अत्यंत विशेष मानतात. काही यात्रेकरू काशीमध्ये मृत्यु आला म्हणजे अत्यंत पुण्य प्राप्त झाले असे समजतात. मेलेल्या माणसांचे क्रियाकर्म काशी येथे करणें म्हणजे अत्यंत पुण्यकार्य मानले जाते. काहीजण मृत माणसांचे अस्थि विसर्जन गंगेत करतात.

काशी गाव हे जास्तीकरून पौराणिक कथाने जोडले आहे. हरिश्चंद्र ज्यावेळी स्मशानाची राखण करत होता तेव्हां त्याच्या पत्नीने आपल्या मृत मुलाचे शव अग्नीसंस्कार करण्यासाठी येथेच आणले होते असे म्हणतात.

कैक वर्षापासून अनेक भक्तगणांनी काशी येथे येऊन शिवाचे दर्शन घेतले आहे. त्यात गौतम बुद्ध, आदिशंकर, रामानुज, कबीर, गुरुनानक, तुलसीदास, चैतन्यप्रभु इत्यादी अनेक मोठ्या पुरुषांनी येऊन इथे दर्शन घेतले आहे. हजारो वर्षांचा इतिहास समोर ठेवणारे हे काशी शहर आज सुद्धा तितकेच नित्यनविन रूपाने शोभायमान आहे.

पुत्र-वात्सल्य

पोतनम नगरात राजा सोमचन्द्र राज्य करीत होता. त्यांना प्रसन्नचंद्र नावाचा एक मुलगा होता. एकदा धारीणी आपल्या पतीचे केस विंचरत होती. तेव्हां तिने आपल्या पतीच्या केसांतील एक पांढरा केस दाखवून त्याची थट्टा केली.

"मी आता राजत्याग करतो. त्या आधी मला राज्यकारभारापासून मुक्ति मिळाली पाहिजे. मी जंगलात जाऊन महामुनी सारखी तपश्चर्या करून माझे आयुष्य घालवतो" राजा तिला म्हणाला.

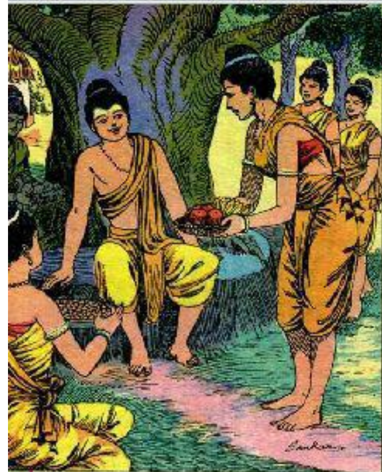
धारिणी आपल्या नवऱ्यापासून दूर राहू शकत नव्हती त्यामुळे ती म्हणाली–"जर कां आपण जंगलात जाण्याचा निश्चय केलाच असलात तर मी सुद्धा आपल्या बरोबर येते."

राजानें आपला मुलगा प्रसन्नचंद्रचा राज्यभिषेक केला व तो आपल्या बायकोसह जंगलात निघून गेला व तेथे तपश्चर्या करण्यास आरंभ केला. धारिणी त्यावेळी गरोदर होती. काही काळाने तिने एका मुलाला जन्म दिला व त्याचे वल्कलचीरि असे नामकरण केले.

काही दिवसाने धारिणीचा स्वर्गवास झाला. तेव्हां सोमचंद्रनी त्या मुलाला म्हशीचे दुध पाजवून त्याचे पालन पोषण केले. मुलाला जेव्हां समज आली तोपर्यंत तो ऋषी मुनींच्यात सानिध्यात होता.

प्रसन्नचंद्रला जेव्हां समजले की, आपले वडिल जंगलात ऋषीमुनींच्या सानिध्यात आपल्या लहान भावाला घेऊन आपले उर्वरित आयुष्य घालवित आहे. तेव्हां त्याने निश्चय केला की, कोणत्याही तऱ्हेने आपण आपल्या धाकट्या भावाला राजमहालात आणले पाहिजे.

Fullscreen 127 40 / 68

ह्याकामाकरीता प्रसन्नचंद्रने नर्तकींना बोलावणे पाठविले व त्यांना आश्रमवासिय मुलीचे वेष धारण करावयास सांगितले व हातात फळे व पक्वान्ने घेऊन वल्कलचीरिला आकृष्ट करून कशाही प्रकारे त्याला बरोबर घेऊन येण्याकरीता त्यांना जंगलात पाठविले.

त्या नर्तकी वल्कलचीरिला जंगलात एकांतात भेटल्या व त्यांनी त्याला फळे-मेवामिठाई खायला घातले वल्कलचीरिला त्यांच्या वेषावरून वाटले की, त्या सुद्धा आश्रमावासी तपस्वीनी असाव्या.

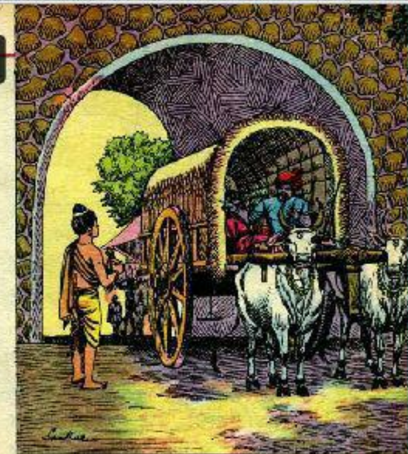
नर्तकीनी त्याला समजावत म्हटले– "आमचा आश्रम पोतनम नावाच्या ठिकाणी आहे. आमच्या आश्रमात मोठे स्वास्थ मिळते. आमच्या बरोबर आलात तर अशाच प्रकारचा आहार खायला मिळेल. त्यावर वल्कलचीरिला पोतनम आश्रम पहाण्याची प्रबळ इच्छा उत्पन्न झाली. तितक्यात सोमचंद्रला त्या ठिकाणी येत असलेले पाहून त्या सर्वजणी झटक्यात जंगलात निघून गेल्या.

वल्कलचीरि त्यांना शोधण्याकरीता थोडा दूर त्याच्या मागे आला. तेव्हां त्याला तेथून एक बैलगाडी जाताना दिसली. त्याने गाडीवाल्याला विचारले– "हे मुनिवर, पोतनम आश्रमाला जावयास रस्ता कुठून आहे? गाडीत बसलेली गाडी-वाल्याची बायको हळूच हसू लागली.

"पोतनमला जायचे असले तर ह्या गाडीत बस, मी सुद्धा तिकडेच जावयास निघालो आहे." गाडीवान म्हणाला. वल्कल-चीरि गाडीत जाऊन बसला तेव्हां पासून तो एकच विचारात मग्न राहला–तेथे कोणत्या ऋषींचा आश्रम आहे ? तेथील आश्रमात कोणते मुनी रहातात ? त्या आश्रमाचे नाव काय आहे ? त्याचा भोळेपणा पाहून त्यांना हंसू येऊ लागले.

रस्त्यात एका दरोडेखोराने त्यांची गाडी थांबविली. परंतु तो गाडीवान अत्यंत शुर होता. त्याने काठी घेऊन त्या चोराच्या डोक्यावर ठाणकन् मारली. चोर खाली पडला. गाडीवानाने त्या चोराजवळची सर्व संपत्ती घेतली. व तो सरळ गाडीत बसून गाडी हांकू लागला. व पोतनम शहरी येऊन पोहोचला.

तेव्हां गाडीवानाने वल्कलचीरिला विचारले–"बाळ, हाच तो पोतनाश्रम आहे. ह्या गावात तुला काही हवे असले तर पैशांची जरूर भासेल तेव्हां हे पैसे ठेऊन घे." असे म्हणत त्याने त्या मुलाच्या हातात थोडे पैसे दिले. व परत गाडीवर स्वार होऊन गाडी हांकीत घेऊन गेला.

वल्कलचीरि ते शहर पाहून आश्चर्य-चकित झाला. त्याने स्वप्नात सुद्धा असा विचार केला नव्हता की असे सुद्धा आश्रम असतात. तो रस्त्यातून सर्वत्र फिरला व जो कोणी समोर दिसेल त्याला म्हणू लागला–"महामुनी, नमस्कार ! शेवटी एका घराच्या अंगणात येऊन पोहोचला. ते घर एका राजनर्तकीचे होते.

वल्कलचीरिने त्या नर्तकीला पाहून म्हटले–"हे देवी, मला रहावयास एक झोपडी देववा." असे म्हणत त्याने गाडीवानाकडून मिळालेले पैसे काढून तिच्या हातात दिले.

"ठिक आहे, बाळ ! असे म्हणत त्या राजनर्तकीने त्याला न्हाऊ घातले व कपडे बदलावयास दिले व आपल्या मुली बरोबर त्याचे लग्न लाऊन देण्याकरीता तयारी सुरु केली. वल्कलचीरिने काहीही त्रास न देता जे सांगतिल ते केले. परंतु जशी लग्नाची शहनाई वाजू लागली तसे त्याला आश्चर्य वाटू लागले. ते वाद्याचे सुर ऐकून त्याच्या मनात भीती उत्पन्न झाली.

नर्तकींनी प्रसन्नचंद्रच्यापाशी जाऊन सारा समाचार राजाला सांगितला. त्यांच्या बरोबर आपला धाकटा भाऊ आला नाही पाहून त्याचे मन दुःखाने व्याकुळ झाले. तो प्रथमतः दुःखी होता. तेवढ्यात राजनर्तकीच्या घरी वाजणाऱ्या मंगल गीताचे सुर ऐकून त्याला सहन झाले नाही.

Fullscreen

127

42 / 68

राजाने शोध करण्याकरीता शिपायांना धाडले तेव्हां त्यांना खरी गोष्ट माहीत पडली राजनर्तकीचा जावई होणारा राजाचा धाकटा भाऊच होता.

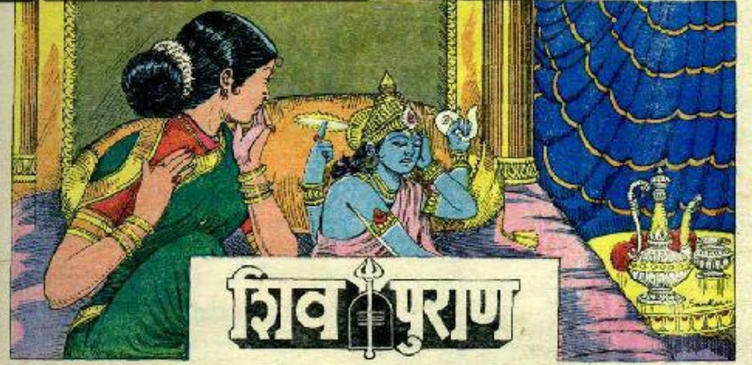
प्रसन्नचंद्रने त्याला बोलावून आणून राजमहालात ठेवले. व त्याने राज्यातील थोडा हिस्सा त्याच्या नावे करून एका सुंदर राजकुमारी बरोबर त्याचे लग्न थाटामाटाने लावून दिले.

वल्कलचीरि आपल्या मोठ्या भावाकडे गेल्यानंतर चार दिवसांनी राजाच्या शिपायांनी गाडीवानाला चोर म्हणून पकडून राजाच्या समोर आणले. भावाच्या शेजारी बसलेल्या वल्कलचीरिने गाडीवानाला ओळखले व खरी घडलेली गोष्ट सांगून त्याची सुटका केली.

वल्कलचीरि आपल्या भावाच्या महालात बारा वर्षे सुखाने राहिल्यानंतर त्याला आपल्या वडिलांची आठवण आली. तेवढ्या अवधीत तो म्हातारा बाप मुलाच्या आठवणीने रडून रडून आपले दोन्ही डोळे घालवून बसला. बाकी इतर मुनींनी त्यांची देखभाल केली. वल्कलचीरिच्या बाबतीतली माहिती काढून ते सोमचंद्रला म्हणाले– "आपण मुलाची अजिबात चिंता करू नका. वल्कलचीरि आपल्या मोठ्या भावाकडे आनंदाने आपले दिवस घालवित आहे.

आपल्या वडिलांची आठवण येताच वल्कलचीरि पश्चातापाने तडफडू लागला व आपल्या वडिलांना पहाण्याच्या इच्छेने निघाला. त्याच्या बरोबर प्रसन्नचंद्र सुद्धा त्याच्याबरोबर निघाला. रस्त्याने जाताना आश्रमाची सर्व ठिकाणे त्यानी भावाला दाखविली. जी जी त्याला माहीत तितक्यात सोमचंद्रला आपली मुलगा आपल्या भेटीला येत असल्याचे समजले व त्याच्या डोळ्यातून अखंड अश्रुधारा वाहू लागल्या. त्या अविरत अश्रूमुळे त्याची गेलेली दृष्टी परत आली हे विचित्र दृष्य पाहून सर्वजण आश्चर्य चकित झाले.

रूद्र व दानव यांचे युद्ध सुरु झाले.

कित्येक दिवस युद्ध चालू राहले तरी शंखचूडाचे सैन्य माघार घेत नसलेले पाहून शंकराला आश्चर्य वाटले. त्याने विष्णूचे स्मरण करून त्याला बोलाविले व शंखचूडाचा पराभव न होण्याचे कारण विचारले व म्हणाला–"कित्येक दिवस युद्ध चालू आहे पण शंखचूडाचे सैन्य कमी होत नाही. याचे कारण काय?"

तेव्हां विष्णू म्हणाला–"शंखचूड राक्षसाची पतिव्रता पत्नी आपल्या पातिव्रत्याच्या बळावर त्याचे रक्षण करीत आहे. मी तिचे पातिव्रत्य भंग करून तुझा मार्ग मोकळा करतो. तू त्याचा वध कर." त्यानंतर विष्णू शंखचूडाचे रूप धारण करून तिच्या घरी गेला अणि तुलसीला म्हणाला–"मी शंकराशी युद्ध करीत आहे, आजपर्यंत कोणालाच जयलाभ झाला नाही. तुला सोडून कित्येक दिवस लोटले. म्हणून तुझ्याकडे आलो आहे." तुलसीनें विष्णूला ओळखले नाही. आणि पति समजून त्याच्या सहवासात कित्येक दिवस राहली. अशा तऱ्हेने तिचे पातिव्रत्य भंग झाले. तिकडे शंखचूडच्या सैन्यांचा संहार होऊ लागला व शेवटी शंकराने शंखचूडाचा वध केला.

त्याच दिवशी रात्री विष्णूला आपल्या बरोबर एकाच शय्येवर झोपलेला असताना तुलसीने ओळखले. शंखचूडाचा वध झाला होता आणि विष्णूचे मायावी रूप उघडे

Fullscreen 127 44 / 68

पडले तिची फसवणूक केली होती. म्हणून तिने विष्णूला "दगड हो" असा शाप दिला.

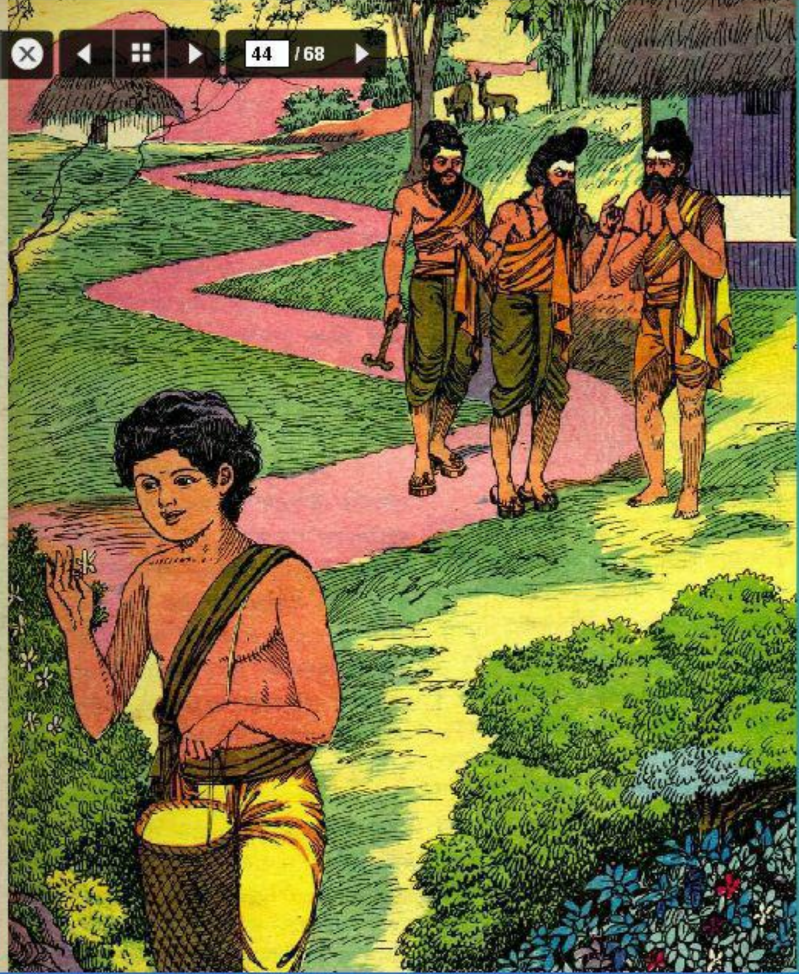
तू गंडकी नदी होऊन मी शाळिग्राम होऊन शाश्वत राहू. तुझ्या नावाने एक पतिव्रता नारी म्हणून तुळशीच्या झाडाची पूजा होत राहील." असा आशीर्वाद देऊन विष्णूने तुलसीला घेऊन वैकुंठ लोकी प्रस्थान केले.

प्राचीन काळी सालंकायन नावाचे एक ऋषी होते. त्यांना शिलाद नावाचा मुलगा होता. शिलादला अपत्य नव्हते. म्हणून तो कैलासावर तपश्चर्या करू लागला. पार्वती परमेश्वरांनी त्याच्या तपश्चर्येवर प्रसन्न होऊन त्याला दर्शन दिले व त्याच्या मनातली इच्छा ओळखून मोठ्या दु:खाने म्हणाले शिलाद ! तुझ्या नशिबी अपत्य नाही रे पण तुला निराळ्या तऱ्हेने पुत्रप्राप्ती होईल." तो आपल्या आश्रमात परत आला. परंतु त्याला कित्येक दिवस पुत्रप्राप्ती झाली नाही. म्हणून त्याने यज्ञारंभ करण्याचे ठरविले व यज्ञकुंडासाठी खड्डा खणू लागला. तेव्हां त्याला एक सुंदर मुलगा दिसला. त्या मुलाला त्याने स्वत:चा मुलगा मानून त्याचे नंद असे नामकरण केले आणि त्याचे सर्व प्रकारे लाड पुरवू लागला.

एकदा मित्र व वरुण नावाचे दोघे मुनी आश्रमात आले. नंदला पाहून दोघे म्हणाले–"शिलाद ! तुझा हा मुलगा अल्पायु दिसतो आहे. म्हणून शिलादचे मन दु:खी व हताश झाले.

नंदला वडिलांच्या दु:खाचे कारण समजले त्याने केदार पर्वतावर जाऊन पार्वती परमेश्वराची आराधना सुरू केली. शंकर पार्वतीने त्याच्या तपश्चर्येवर प्रसन्न होऊन त्याला वर मागून घेण्यास सांगितले–

"भगवान् ! मी दीर्घायु होऊन सर्वदा आपली सेवा माझ्या हातून घडेल आणि मला शिवभक्त म्हणून किर्तिलाभ होईल असा वर द्यावा" नंद म्हणाला.

पार्वती परमेश्वरांनी त्याला तसा वर दिला. आणि त्याचे नंदीश्वर असे नामकरण केले. त्याला गणाधिपति म्हणून देखील नेमून शंकराने नंदीश्वरचा अभिषेक आपल्या जटेतल्या गंगाजलाने केला व ते गंगाजल त्रिस्त्रोत, जटोदक, स्वर्णोदक, जंबू व वृषध्वज या पंच नद्यांच्या रूपे वाहू लागले.

त्यानंतर काही काळ लोटल्यावर नंदीश्वरने मरुतपुत्री सुंकीर्ती हिच्याशी विवाह करून घेतला. नंदीश्वर शंकराच्या आज्ञेने रूद्रगणात सामील झाला.

सृष्टीच्या प्रारंभकाली त्रिमुर्ती उत्पन्न झाले, ब्रह्म विष्णु व महेष. तेव्हां ब्रह्मदेव विष्णु व महेषाला म्हणाला–"मीच परब्रह्म स्वरूप आहे. तुम्ही दोघे माझी सेवा करा."

ते ऐकून शंकराने रौद्ररूप धारण केले आणि हुंकार केला. त्याबरोबर एक महाकाय निर्माण झाला. त्याला तीन डोळे होते आणि त्याचे अंग गौर होते. त्याच्या हातात त्रिशूल आदि आयुधे होती. त्याने डमरू वाजविल्या बरोबर ब्रह्मांड दुमदुमले. तो म्हणाला, हे परमेश्वरा! आपण माझी सृष्टी कशासाठी केली आहे?"

"तू ब्रह्मदेवाला दंड दे" शंकर म्हणाला. ते ऐकून त्या महाकाय पुरुषाने ब्रह्मदेवाच्या पांच डोक्यां पैकी मधले डोके आपल्या बोटाच्या नखाने उपटून दूर फेकून दिले. ब्रह्मदेवाचे ते डोके जेथे पडले तो प्रदेश ब्रह्मकपाल झाला आणि ज्या महाकाय पुरुषाची सृष्टि केली त्याला कालभैरव नांव पडले व शंकराने त्याला आपला अंगरक्षक म्हणून नेमले.

परंतु कालभैरवाने ब्रह्महत्या केली होती म्हणून ते पाप एक भयंकर रूद धारण करून कालभैरवाच्या पाठीस लागले. ते पाहून शंकर म्हणाला–"हे कालभैरवा! ब्रह्महत्येच्या पापातून मुक्ती मिळावी म्हणून तीर्थाटन करीत काशीला जा." कालभैरव तीर्थाटनास निघाला व काही काळ लोटल्यावर काशीला पोचला. तेथे त्याने गंगास्नान केले आणि पापमुक्त होऊन तेथेच क्षेत्रपाल म्हणून राहू लागला व लोक त्याची पूजा करू लागले.

प्राचीनकाळी व्याघ्रपाद नामक एक मुनी होते. त्याच्या पत्नीचे नाव विमला. दोघांनी शंकराची आराधना केली तेव्हां त्यांना पुत्र प्राप्ती झाली त्या मुलाचे नांव त्यांनी उपमन्यु असे ठेवले.

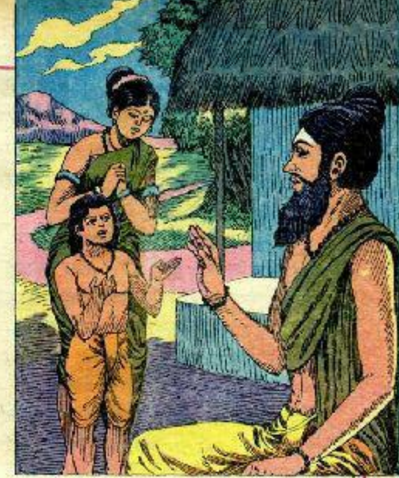
विमलाच्या माहेरची मंडळी विमलाला व तिच्या मुलाला माहेरी बोलावून घेऊन गेली. आणि काही काळ माहेरवास करून विमला आपल्या मुलाबरोबर व्याघ्रपादकडे परत आली.

उपमन्यु पांच वर्षाचा झाला असेल. एकदा तो आपल्या आईला म्हणाला– "आई, मला दूध पाहिजे!"

"बाळ, आपण गरीब आहो. तुझे मामा श्रीमंत आहेत म्हणून तुला दूध तूप खूप मिळत होते पण आपल्या घरी दूध कोठून मिळणार?" विमला मुलाला म्हणाली.

त्यानंतर विमलाने पाण्यात सातूचे पीठ कालवून मुलाला दिले. पण मुलगा ते प्याला नाही व रडू लागला.

"बाळ! मी तुला किती सांगितले की, आपण गरीब आहों, तरी तू रडतो आहेस

तर मी तरी आता काय करू?" आईने विचारले.

"आई! आपले दारिद्रय दूर व्हायला काही उपाय आहे का? उपमन्युने विचारले. तेव्हां विमला मुलाला व्याघ्रपाद मुनीं-जवळ घेऊन गेली आणि सर्व काही थोडक्यात सांगितले.

व्याघ्रपाद मुनींनी मुलाला शिवपंचाक्षरी मंत्र दिला आणि म्हणाले–"मुला! तू कैलास पर्वतावर जाऊन या मंत्राचा जप कर. तुला पार्वती परमेश्वराचे दर्शन घडेल."

त्याप्रमाणें उपमन्यु कैलास पर्वतावर जाऊन पंचाक्षरी मंत्राचा जप करू लागला.

Restore 127

शंकराने एक विकृत रुप धारण केले आणि उपमन्यूला दर्शन देऊन विचारले– "मुला! तू या निर्जन स्थानी एकटा कां रहातो आहेस? हिंस्त्र पशू तुला खाणार नाहीत कां? म्हणून परत जा."

मी आपला सल्ला मागितला नव्हता. एक भयंकर अरण्य आहे. हे मला कळते माझे मन परावृत्त करणे कोणालाही शक्य नाही. कारण पार्वती परमेश्वराचा माझ्यावर अनुग्रह आहे." उपमन्यू म्हणाला आणि डोळे मिटून जप करु लागला.

उपमन्यूची ती भक्ति पाहून पार्वती व परमेश्वरांनी त्याला दर्शन देऊन वर मागायला सांगितले.

उपमन्यु म्हणाला–"भगवन्! आपण पार्थिव लिंगरूपे माझी पूजा ग्रहण करावी आणि मला सर्व प्रकारे ऐश्वर्य प्रदान करावे."

शंकर पार्वतीने त्याला ते दोन्ही वर दिले आणि उपमन्यू घरी गेला. त्यानंतर त्याचे पुढील आयुष्य सुखी झाले.

आदि काळात देव आणि दानव यांची आपसात युद्धे होत असत. तेव्हां देवांचा पराभव होई आणि अनेक देव मरून जात. म्हणून देव मेरु पर्वतावर वैकुंट लोकी विष्णूच्या दर्शनाला गेले. आणि हात जोडून म्हणाले–"हे देवाधिदेव! आम्हांला अमरत्व येईल असा एखादा वर दे."

विष्णु विचार करून म्हणाला–"तुम्ही व राक्षस दोघे मिळून सर्व वनस्पती व द्रव्य क्षीरसागरात टाका आणि मंदर पर्वताची रवी करून क्षीरसागराचे मंथन करा, म्हणजे अमृत प्राप्ती होईल ते सेवन केल्यास तुम्हांला अमरत्व लाभेल.

देवांनी विष्णूचा निरोप घेतला आणि मंदर पर्वत उपटून आणण्याचा पुष्कळ प्रयत्न करून पाहिला. परंतु मंदर पर्वत जागचा हालेचनां. तेव्हां देव पुन्हां विष्णूकडे गेले आणि म्हणाले–"हे देवाधिदेवा! मंदरपर्वताची रवी कशी काय होणार? तो पर्वत जागचा हालत देखील नाही तेव्हां विष्णूने शेषनागाला आज्ञा केली.

जसाच तसे

एकदा चार खेडूत काही कामाकरीता बगदाद शहरात गेले व तेथे एका धर्मशाळेत उतरले. थोड्यावेळाने ते आपल्याला हव्या असलेल्या वस्तू खरेदी करण्याकरीता बाजारात गेले. त्या संधीचा फायदा घेऊन एका चोराने त्या लोकांचे सुकत घातलेले जुनेकपडे चोरले व पळून गेला.

चोरांनी ते कपडे बाजारात जाऊन विकण्याचा विचार केला. परंतु ते अगदी जुने झाले होते. त्यामुळे ते कोणी विकत घेतले नाहीत त्याने असा विचार केला आणि ते कपडे एका गाठोड्यात बांधून आपल्या खाकोटीला लावले व तसाच बसून राहिला. त्याचा विचार होता की, कोणी भोळाभाबडा माणूस नक्कीच आपल्या जाळ्यात अडकेल.

तितक्यात एक माकड उड्या मारीत वेडेवाकडे पळत त्याच्या समोर आले. ते हावभाव करीत त्याच्या समोर नाचू लागले तो नाच पहाण्यात चोर दंग झाला असतांनाच माकडवाल्याने त्याच्या खाकोटीचे गाठोडे ओढले व तो पळून गेला. माकडांचा खेळ दाखवून चोरी करणारा तो आणखी एक चोरच होता.

पहिल्या चोराला थोड्यावेळाने समजलें की, आपल्या खाकोटीचे कपड्याचे गाठोडे कोणीतरी चोरून नेले आहे. तो ओरडा आरडा करीत किंचाळू लागला. ते पाहून आजुबाजूचे लोक गोळा झाले. तितक्यात तो चोर पळाला.

दुसऱ्या दिवशी नगरातील एका भागात पहिल्या चोराने पाहिले तो समोर एका बंद खोक्यात काही कपडे ठेऊन तो ओरडत होता–"सरकार, कपड्याच्या धंद्यात माझे नुकसान झाले. त्यामुळे मी माझे दुकान बंद करून हे उरलेले कपडे

Restore

स्वस्तात विकत आहे. लवकर या. लवकर खरेदी करा."

पहिल्या चोराला त्या कपड्यांची किंमत अतिशय कमी वाटली त्याने त्या खोक्याला हात लावला. ते पाहून बजाज खवळला व त्याला म्हणाला– "महाराज, पैसा दिलात तरच तुम्हाला ह्यांला हात लावता येईल. माझे नशिब फुटके आहे. म्हणून मी हे कपडे अगदी स्वस्तात विकत आहे. तुम्हांला समजत नाही कां?

पहिल्या चोराला तो म्हणतो त्यात काहीतरी गुढ वाटू लागले त्याने विचार केला की, हे विकत घेऊन दुसऱ्या ठिकाणी थोडा फायदा मिळवून विकता येतील म्हणून त्याने बजाजला पैसे देऊन तो कपड्यांचा खोका घेतला व तो तेथून ताबडतोब, निघून गेला.

चोराने खोक्याला बांधलेली दोरी सोडली आतले कपडे पाहून थक्कच झाला. ते कपडे म्हणजे पूर्वी धर्मशाळेतून त्यांनी चोरलेले कपडेच होते. बाकीच्या पेट्या पण त्यानें उघडून पाहिल्या तेव्हां त्याने चोरलेले सर्व कपडे देऊन आपल्याला दगा दिला.

चोर त्याच्या हुषारीवर चक्रावून गेला. धर्मशाळेतून ते कपडे चोरतांना तो इतका घाबरला होता की, कपडे चोरतांना आपल्याला कोणी पाहिले तर नाही नां! तेच कपडे दुसऱ्याने चोरले तर त्याला खूप दुःख झाले. पण तेच कपडे परत त्याने पैसे देऊन खरेदी केले. छेः छेः हे काय! त्या खेडूतानी आपल्याला दिलेला शापच असावा. त्यातून जर हे कपडे मी माझ्या जवळ ठेऊन घेतले तर न जाणो आणखी कोणकोणती संकटे येऊन पडतील.

त्यानंतर त्यांनी सर्व कपडे एका गाठो-ड्यात बांधले व नंतर अंधार पडल्यावर तो ते घेऊन धर्मशाळेत आला त्या चौथऱ्यावर झोपलेल्या एका खेडूताच्या शेजारी ठेवून तेथून पसार झाला.

देवावरची भक्ति

श्रीपुर गावात एक कृष्णशास्त्री नावाचे पंडीत रहात होते. ते दरवर्षी नवरात्री उत्सवात प्रवंचन करीत असत. त्यावेळी ते गावकऱ्यांना देवावरच्या भक्ति व श्रद्धेविषयी उपदेश करीत. ते एक चांगले ज्ञानोपदेशक होते. त्याकारणाने गांवकरी प्रचंड समुहाने एकत्र जमत. त्यांची प्रवंचने अत्यंत उत्साहाने सफल होत असत.

कृष्णशास्त्रींना हरिदास नावाचा एक मुलगा होता. त्याने सर्वशास्त्रांत प्राविण्य संपादन केले. व वडिलांप्रमाणेच तत्वज्ञानात तो सर्वतऱ्हेने उत्तिर्ण झाला.

असेच एका वर्षी नवरात्रीच्या उत्सवात दोन दिवस कथा किर्तनात मजेत पार पडले परंतु तिसऱ्या दिवशी अचानक कृष्णशास्त्री आजारी पडले. त्याकारणाने कृष्णशास्त्रीने पुढच्या दिवसांचा कार्यक्रम आपल्या मुलाला पार पाण्याकरीता सांगितला.

तिसऱ्या दिवशी बैठकीच्या ठिकाणी कृष्णशास्त्रींच्या ऐवजी हरिदासला पाहून बरेच गावकरी उठून जाऊ लागले. ते पाहून हरिदास तेथे उपस्थित असलेल्या सर्वांना उद्देशून म्हणाले– "भक्तगणांना माझी एक विनंती आहे. आजारी पडल्यामुळे कृष्णशास्त्री आजच्या सभेला काही उपस्थित राहू शकले नाहीत. त्यामुळे जे लोक कृष्णशास्त्रींना पहाण्यासाठी आले आहेत ते जाऊ शकतात पण जे देवावर भक्ति करण्यासाठी आले आहेत त्यांनी कृपया खाली बसावे.

ते निवेदन ऐकताच सर्वजण गुपचुप खाली बसले.

सौंदर्याची उपेक्षा

सुवर्णदेशची राजकुमारी मोहना अत्यंत लावण्यवती होती. तिला सुंदरते बरोबर तिच्या लावण्याची घमेंड होती. त्याकारणाने राजापुढे तिच्या लग्नाची मोठी विवंचना पडली. तिला कोणत्याही देशाच्या सुंदर राजकुमाराचे चित्र दाखविले तरी त्याला ती स्पष्ट नकार दर्शवित असे व आपल्यापेक्षा तो सुंदर नसल्याचे सांगत असे.

असेच एक दिवस ती राजोद्यानात फिरत असतांना अचानक काही दरोडेखोर तिला उचलून घेऊन पळून गेले. त्यांच्यात पाखंड नावाचा एकजण त्या चोरांचा नायक होता. त्याने राजकुमारीला पहाडी गुहेमध्ये आणले.

त्यातील एका गुहेमध्ये चोरांचा नायक आपल्या कुटुबांसह रहात होता. त्याच्या बायकोचे नाव पातकी होते व त्याना एक मुलगी होती. तिचे नाव रोता होते. त्या सर्वांच्या सेवेला दोन नोकर व एक बरीच वयस्कर बाई पण होती.

पाखंडने राजकुमारी मोहनाला म्हटले– "हि माझी गुहा आहे. इथे फक्त माझे कुटुंब रहाते. मी चोरांचा सरदार आहे. माझे सारे साथीदार इथे येण्याचे धाडस कधी करीत नाहीत.

"पण मला इथे घेऊन येण्याचा काय अर्थ? मला इथे कां आणलेत?" मोहनाने अत्यंत रागाने विचारले.

पाखंडने शांत स्वरात म्हटले–"माझ्या पत्नी करीता मी साऱ्या सुखसोई ह्या गुहे मध्ये करून ठेवल्या आहेत तरी ती नाराज असते व मला त्रास देते. मी तीला कित्येकदा सांगून पाहिले मी, मला त्रास देत जाऊ नको तू सांगशिल ते मी तुला आणून देईन तेव्हां तिने मला तुला पळवून आणून माझी सेवा करावयास लावण्यास सांगितले त्याकारणामुळे मी तुला घेऊन आलो."

हे उत्तर ऐकून तिला अत्यंत आश्चर्य वाटले. तिने कुतुहलाने पाखंडच्याकडे निरखून पाहिले तेव्हां तो चांगला सहा फूट उंच होता. त्याचे शरिर तगडे होते व वर्ण गोरापान होता. त्याचा चेहरा अत्यंत सुंदर होता. परंतु तिने जेव्हां त्याच्या बायकोकडे पाहिले तेव्हां ती दिसावयास अत्यंत कुरूप, बुटकी, काळी जाडी होती. तिची मुलगी रोता अगदी आईचाच अवतार होती.

पाखंड व मोहनाचे काही बोलणें चालू होते. तेवढ्यात एक वृद्ध सेवक तेथे टपकला व मध्ये तोंड खुपसून म्हणाला– "आता ह्या सुवर्णसुंदरीने गुहेत पाय ठेवला आहे. म्हणजे नक्कीच आपला सरदार हिच्या बरोबर लग्न करणार.

ते ऐकताच पाखंडला अत्यंत संताप आला क्रोधाने त्याने त्या वृद्ध सेवकाच्या थोबाडीत ठेऊन दिली–"अरे गाढवा, मी एकपत्नीव्रत पाळले आहे. परत फिरून कधी तोंडातून असला श्र काढलास तर याद राख. तुझ्या शरीराचे तुकडे करून टाकेन.

नाईलाजास्तव मोहनाला त्या गुहेमध्ये रहाणें भाग पडले. सुरवातीला तिने पातकीची सेवा करण्यास नकार दिला परतु इतर नोकरचाकरांनी जेव्हां तिला सांगितले की, जर तिची सेवाचाकरी केली नाहीस तो काय तर शिक्षा करेल ते ऐकून घाबरून तिने पातकीची सेवा करण्यास सुरवात केली.

एका वृद्ध सेवकाला दिपकला राजकुमारी मोहनाची अत्यंत किव आली तो तिची सात्वंता करीत म्हणाला–"तू तर अप्सरे प्रमाणे सुंदर आहेस. तुला तर अशा गोष्टी करण्याचे काही कारणच नाही. त्यातून तुला जर येथून सुटका मिळवायची असली तर एकच मार्ग आहे. तु आपल्या रूपालावण्याने आमच्या सरदाराला आपल्याकडे आकृष्ट करून घेण्याचा

प्रयत्न कर. त्याची योग्य पत्नी तर तुचबनू शकतेस. ते तुझ्या बरोबर विवाह करतील तर तुझी सारी संकटं दूर होतील.

"छी! छी! असे तोंडातून शब्दही काढू नकोस. मी तर एका देशची राजकुमारी आहे. काय मी चोरांच्या सरदारा बरोबर लग्न करू? तुम्ही काय मूर्खासारखे बरळता आहात?" अत्यंत संतापाने मोहना त्यांना म्हणाली.

आमचे सरदार तसे चोरांचे सरदार असतील परंतु संसारात कोणताच राजकुमार त्यांची बरोबरी करू शकणार नाही. बर सध्या लग्नाचे सोड पण माझ्या म्हणण्याप्रमाणे त्याना स्वतःकडे आकृष्ट करण्याचा प्रयत्न तरी कर. नाहीतर तुला इथून बाहेर पडणे शक्य होणार नाही" दिपकने समजावत म्हटले.

लाचारीने मोहनाने छान स्नान करून चांगले कपडे परिधान केले व ती उगाचच पाखडंच्या समोरून इकडे तिकडे करू लागली. पाखंड तेव्हां विचारात मग्न होता. त्याने तिच्याकडेपाहिले सुद्धा नाही.

जेव्हां त्याचे लक्ष मोहनाकडे गेले तेव्हां त्याने तिला आपल्या जवळ येण्याची खूण करीत म्हटले–"तू छान दिसतेस, पण तू निळ्या रंगाचे कपडे घाल! म्हणजे तू ह्यापेक्षा जास्त सुंदर दिसशिल."

"तुम्हांला कसे काय माहित? मोहनाने विस्मयाने विचारले. "मला माझ्या बायकोने सांगून पाठविले तिला जितकी सुंदरतेची जाण आहे तेवढी दुसऱ्या कोणाला नसेल!" पाखंड तिला म्हणाला.

मोहनाला अत्यंत संताप आला. तरी सुद्धा नाईलाजाने गप्प राहिली. त्यानंतर एक दिवस तिने निळ्या रंगाचे कपडे घातले व ती श्रीकृष्णाचे भक्ति गीत गात इकडे तिकडे हिंडू लागली.

"तू कृष्णाचे भक्तिगीत म्हणू नकोस शिवस्तुतीचे एखादे गाणें म्हण. कारण माझ्या बायकोची शंकरावर जास्त भक्ति आहे" पाखंड म्हणाला.

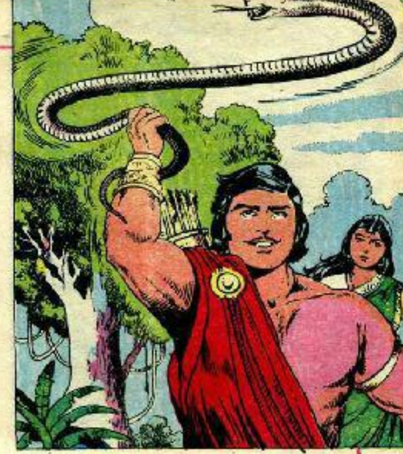
तिचा चेहरा एकदम काळवंडला तिला वाईट वाटले. त्यानंतर एकदा ती आनंदाने नाचत असतांना पाखंड तिला नाराजीनेच म्हणाला–"तू माझ्या बायकोने सांगितल्या शिवाय नाचावयाचे नाही.

एकदा मोहनाने पाखंडला विचारले– "काय हो! तुमचे सेवक सांगत होते. तुम्ही धाडसी शूर व पराक्रमी आहांत! मला तरी एकदा तुमचा पराक्रम पाहू दे."

"त्या करीता जंगलात जावयास हवे. आणि तुला घेऊन जावयाचे म्हणजे माझ्या बायकोची अनुमती घ्यावयास हवी. तिची मर्जी संपादन करण्याकरीता तुला तिला प्रसन्न करावयास हवे" पाखंड तिला म्हणाला.

मोहनाला आता असे बोलणें ऐकण्याची सवय झाली होती. त्यामुळे तीने पाखंडच्या म्हणण्याचा राग दर्शविला नाही. परंतु पातकीच्यापाशी जात तिने आपली इच्छा प्रकट केली व म्हटले–"अगर, जर तुझ्या महनामधे अशी भीती असेल की, मी माझ्या सौदर्याने तुझ्या पतीला प्रभावित करेन. व तर ते खरे आहे.

पातकी हसत तिला म्हणाली–"तू आमचे प्रेम समजू शकणार नाहीस, ठिक आहे. तू त्यांच्या समवेत जंगलात जाऊ शकतेस. मोहना पाखंडच्या बरोबर जंगलात

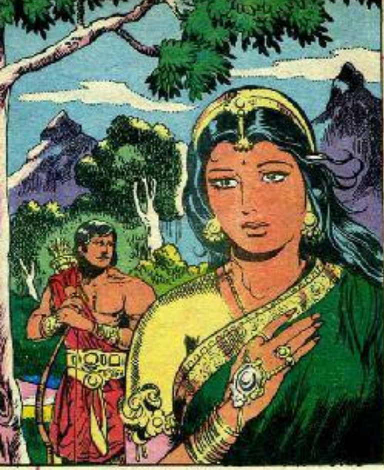

गेली. तेथे पाखंडने आपल्या सर्व विद्यामधले शौर्य तिला दाखविले. ते पाहून ती खरोखरी आश्चर्यचकित झाली.

एका ठिकाणी चालत जात असतांना एका नागाने तिला दंश करण्याचा प्रयत्न केला परंतु त्याने त्वरेने त्याची शेपटी पकडून त्याला गरगर फिरवून लांब फेकून दिले. धनुष्याला बाण जोडून त्याने एका हरणाची शिकार केली व त्याला न मारता आपल्या बाणांचे चोहो बाजूंला जाळे तयार केले. त्यातून हरीणाला बाहेर पडणे मुश्किल झाले.

मोहना आश्चर्याने तोंडात बोट घालीत म्हणाली–"काय हो, तुम्हांला तर कोणत्या-

Restore 127

तरी देशचा राजकुमार व्हावयास पाहिजे होते. तुमचे शौर्य व पराक्रम अदभुत् आहे!"

"तू माझी प्रशंसा केलीस." पण मी काही संतुष्ट नाही कारण काय मी माझ्या पत्नी कडून अपेक्षा केली होती. तीने अद्यापपर्यंत माझे कधी कौतुक केले नाही ती नेहमी उलट असे म्हणत माझी टिंगल करत असते. की, तुम्ही काही अर्जुनासारखे बाण सोडून पाताळगंगेला आणू शकत नाहीत." पाखंड म्हणाला.

पाखंडच्या मनात आपल्या बायको विषयी एवढा आदर पाहून तिला त्याचे अत्यंत कुतुहल वाटले. तिने त्याला विचारले–"मी तुमच्या सर्व शौर्यकलांचे दर्शन केले. आता तुम्ही माझ्या विद्यांचे करा."

"तुझ्या शौर्यकलेंचे प्रदर्शन मी माझ्या बायकोला बरोबर घेऊनच पाहिन." पाखंड म्हणाला.

ते ऐकताच तिला अत्यंत क्रोध आला. तरी तीने आपल्या रागाला आवर घातला व ती म्हणाली–"मी अत्यंत सुंदर आहे. ह्याचाखरेपणा मलाच काय पण इतर अनेक राजकुमारांना माहित आहे. माझ्या बरोबर लग्न करावयास सुंदर राजकुमार अत्यंत उत्सुक होते. त्या सर्वांचा मी तिरस्कार करीत आले. तुमच्या बायकोच्या बाबतीत हि गोष्ट मी तुमच्या समोर सांगणे चांगले नाही. परंतु तरीही मी कळवळून तुम्हांला सांगते तुमची बायको अत्यंत कुरूप आहे. तरीही तुम्हांलाबायको बद्दल इतकी अस्था कां? व माझी अवहेलना उपेक्षा कां करीत आहात?

पाखंडने मोहनाकडे एकवार निरखून पहात तिच्याकडे स्मित करीत म्हटले– "मी वरच्या बाह्य सौंदर्यापेक्षां अंतर्यामी सौंदयाकडे जास्त आकृष्ट होतो. त्याला अधिक महत्व देतो; ह्याच कारणामुळे माझ्या बायकोवर जास्त प्रेम आहे. गुहेत परतल्यानंतर तिने हा सर्व वृतांत दिपकला सांगितला व म्हटले मला तर इथून बाहेर पडण्याचा काहीही मार्ग सांपडत नाही."

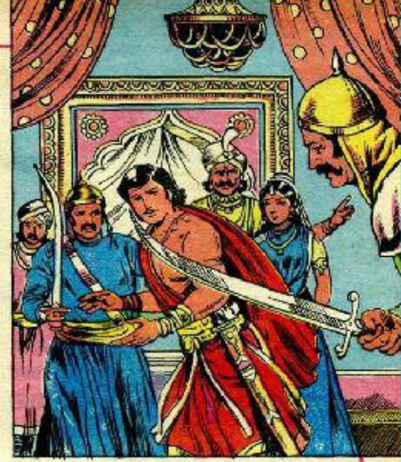
तुझ्या पुढे एकच मार्ग आहे. तू आमच्या सरदाराच्या पत्नीला प्रसन्न कर. तिच्या शिवाय तुझे संरक्षण कोणी करू शकणार नाही." दिपकने उपाय सांगत म्हटले.

ह्यानंतर दुसऱ्या दिवशी दिपकने पातकी ज्या वाटेतून चालत जाते तेथे केळ्यांची साले टाकून ठेवली. नेमका तिचा पाय सालावरून घसरून पातकी खाली पडणार तेवढ्यात मोहनाने तिला धरले.

पातकीला खूप आनंद झाला ती म्हणाली–"तू राजकुमारी होऊन सुद्धा माझी सेवा करत आहेस. परंतु मी इथे तुला बोलावून घेण्याचे कारण तर वेगळेच आहे मी तुला एका अटीवर सोडून द्यावयास तयार आहे त्यापूर्वी तू मला एक वचन दिले पाहिजेस. माझ्या पतीला ह्या पहाडातील गुहांमधील जिवनांपासून मुक्त करावयास हवे. ह्या करीता तू काहीतरी आम्हांला मदत करावीस.

मोहनाने विचार केला की, राजमहालात परत जाण्याकरीता हिच एक चांगली संधी आली आहे. त्याकरीता तिने लगेच पातकीचे म्हणणें मान्य केले.

पातकीने आपल्या पतीस बोलावित म्हटले–"राजकुमारीला सुरक्षितपणें राजा-

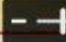
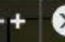
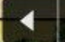
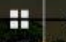

च्या हाती सोंपवा. हि आपल्या वडिलांना सर्व समजावून सांगून तुमच्या पूर्व अपराधांना माफ करावयास सांगेल.

पाखंड राजासमोर जात म्हणाला– "महाराज, हि आपली मुलगी हिला आपल्या स्वाधिन करीत आहे. हि सारा वृत्तांत आपल्याला सांगेलच."

तितक्यात मोहनाच वडिलाना म्हणाली– "बाबा, माझ्या एका इच्छेची पूर्तता तुम्हांला करावयास हवी. कसेही करून ह्या तरुणाला इथे थांबवून तुम्ही त्याच्या बरोबर माझा विवाह करून द्या.

ते ऐकताच पाखंड तेथून पळून जाऊ लागला. परंतु ते पहाताच काही सैनिकांनी

Restore

127

त्याला पकडून बंदिस्त केले. त्यामुळे त्याला पळून जाता आले नाही.

"मुली, बरेच दिवसाने तू लग्नाला तयार झाली. आहेस हिच आमच्या दृष्टीने अत्यानंदाची गोष्ट आहे." असे म्हणत राजाने अंतपुरात गुप्तरूपाने जबर्दस्तीने पाखंडचा मोहनाशी विवाह लावला.

लग्नानंतर मोहनाने पाखंडला म्हटले– "तुम्ही मला क्षमा करा. तुम्हीं तर चोंराचे सरदार आहात. त्यातून विवाहित पण आहात. तुम्ही माझी उपेक्षा केलीस. तरी सुद्धा मी तुमच्याशी जबरदस्तीने लग्न लावून घेतले. आता तुम्ही माझे पती आहात. जर कां मी तुम्हांला आवडले नसेन तर तुम्ही इथून जाऊ शकता. परंतु मी मात्र तुमची वाट पहात राहिन की, तुम्ही केव्हांना केव्हांतरी नक्कीच परत माझ्यापाशी याल." असे म्हणून मोहना पाखंडचे पाय धरून रडू लागली.

पाखंडने तिला हाताला धरीत उठवित म्हटले–"अग, आता जर मी गेलो तर तुला घेऊनच जाईन. तुझ्या मनावर तर अशी गोष्ट बिंबविण्याकरीताच व गर्वभंग करण्या करीताच तर मी असे राजाज्ञेने केले. ह्या गुहेत रहाणारे सर्व लोक तुझ्या वडिलानींच पाठविलेली माणसे आहेत. माझे नाव शौर्यसेन आहे. मी प्रतापदेशचा राजकुमार आहे. तुझ्या मनांत स्वतःच्या सौदर्याविषयीच्या अहंकारामुळेच मी तुझी उपेक्षा केली. आता तू सांग माझ्या बरोबर माझ्या राज्यात तू यावयास तयार आहेस कां नाही?"

हे ऐकून मोहनाला अचंबा वाटला. ती स्वतःला सावरीत म्हणाली कोणीतरी आपल्याला महत्व देत आहे हे समजले तरच सुंदरतेची किंमत असेत. परंतु माणसाचे सौंदर्य म्हणजे त्यांचीं सज्जनता व विवेकशिल विनयता ह्याची सत्यता तर मला तुमच्या गुहेतील वास्तव्यानेच माहित झाली मी तुमची पत्नी बनून तुमची सेवा करीत माझे मला सुधारण्याचा प्रयत्न करीन. ह्यानंतर त्या दोघांनी आपले आयुष्य आनंदाने घालविले.

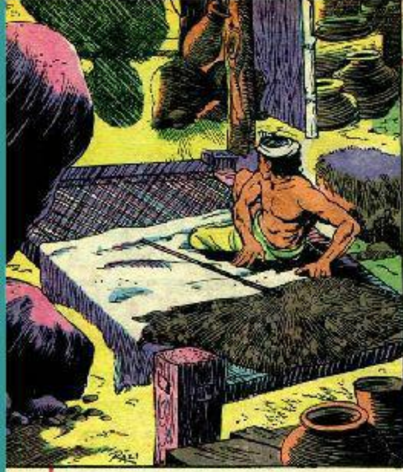
धाडसी सत्यपाल

कोंकण डोंगराळ भागातील एक डोंगर भुतांचा डोंगर नावाने प्रसिद्ध होता. त्यांच्या चोहोबाजूच्या गावातील गुराखी आपापल्या गुरांना त्या डोंगरावर चरायला जाऊ देत नसत. त्यातुनही एखाद दुसरी गाय डोळा चुकवून त्या डोंगरावर जर गेलीच तर तीला परत आणण्यांचा कधी प्रयत्न करीत नसत. कारणं अद्याप पर्यंत अशा गांईना आणणारे जेवढे म्हणून पर्वतावर गेले ते कधी फिरून परत आले नाहीत.

त्या भुतांच्या डोगरावर अनेक गाई चरायला जात होत्या त्या सकाळी इतर गाईसह गोठ्यांतून बाहेर पडत व सर्व पहाडावर चढून चारा खात हिंडत व संध्याकाळच्या सुमारास आपोआप घरी परत येत. कोणी गुराखी त्याच्या पाठोपाठ जात नसे. त्याना कळत नव्हते की डोंगरावर त्यांना कोण खायला प्यायला घालत होते. कोण त्यांचे दुध काढत होते. त्या पहाडावर माथ्यावर गुराख्याची झोपडी होती. रोज संध्याकाळी त्यातुन अशा तऱ्हेने धुर निघत असे की आत कोणीतरी चुलच पेटवली असावी. तरी सुद्धा त्या पहाडावर अद्याप पर्यंत कोणीही मनुष्यप्राणी पाहिला नव्हता.

लोकांमध्ये अशी वंदता होती की, त्या पहाडावर भूते रहातात. व ती संधी सापडतांच आजुबाजुच्या गाईना हांकून घेऊन जातात. व ज लोक आपल्या गांईना पहायला त्या पहाडावर जात त्यांना ती भुते मारून खाऊन टाकतात त्यामुळे त्या पहाडावर जाण्याचे अद्याप पर्यंत कोणी धाडस केले नव्हते.

एकदा त्या गावात एक सत्यपाल नावाचा गुराखी आला. त्याने तेथे घडणाऱ्या सव

गोष्टी ऐकल्या. भुतांविषयीच्या लोकांच्या तोंडी सर्व गोष्टी ऐकल्या तो खुप शूर व धाडसी होता. त्यामुळे त्याला मनोमन त्या पर्वतावर जायची इच्छा निर्माण झाली. व असे वाटले की प्रत्यक्षच जाऊन त्या पर्वतावर काय आहे हे पाहून यावे.

इतर गुराख्यानी त्याला न जाण्याविषयी किती समजावले व असे धाडस करू नको म्हणून सांगितले. परंतु सत्यपालने त्यांच्या बोलण्याकडे दुर्लक्ष केले. तेव्हां लोकांनी परत समजावत म्हटले–"तू पर्वतावर जाणारच म्हणतोस तर जा परंतु तेथे असलेल्या झोपडीच्या आत मात्र जाऊ नकोस आजपर्यंत जो माणुस झोपडीच्या आत गेला. तो परत आला नाही. आणि हट्टाने गेलासच तर तुझी पण तशीच दुर्गति होईल.

Restore 127

परंतु सत्यपाल त्यांच्या बोलण्यानें घाबरला नाही. तो धाडसाने त्या पहाडावर चढून गेला. व त्या झोपडीपाशी जाऊ लागला. तो डोंगर इतर डोंगरांसारखाच होता. कोणतेही भयंकर दृष्य त्याला कोठेही दिसले नाही. चोहोबाजुलां निरव शांतता होती. सत्यपाल झोपडीं जवळ गेला व त्यानें आत डोकावून पाहिले. त्याला तीं झोपडी आतून अशी वाटली की, कोणीं मनुष्य आत रहात आहे. सत्यपालनें बाहेरून हांक मारली–"आत कोण आहे?" परंतु आतुन काही एक उत्तर आले नाहीं.

तेव्हां तो धाडसाने झोपडीच्या आत शिरला. एका बाजुला भांड्यातून सर्व जेवणाचे पदार्थ तयार होते. दुसऱ्या बाजुला भांड्यातून सर्व जेवणाचे पदार्थ तयार होते. दुसऱ्या बाजुला एक पलंग होता. त्यावर गादीवगैरे घालून ठेवलेले होते.

सत्यपालला वाटले इथे नक्कीच कोणीं मनुष्यप्राणी रहात असावा. बहुतेक कुठे बाहेर गेला असावा. आता जो असेल तो येई पर्यंत आराम तरी करावा. असे मनांत म्हणत तो गादीवर झोपला.

तितक्यात झोपडी बाहेर काहीतरी गडबड ऐकू आली. एखाद्या राक्षसासारखा माणूस आत आला व सरळ स्वयंपाकाच्या भांड्याच्याजवळ गेला विचारू लागला "काय पलंगावर झोपलेल्या माणसाकरीता पण स्वयंपाक केला आहे कां? त्यानंतर तो सत्यपालच्या जवळ गेला व त्याला म्हणू लागला–"उठ खाऊन घेऊया."

त्याच्याजागी दुसरा कोणी असता तर नक्कीच घाबरून गेला असता परंतु सत्यपाल न घाबरता त्याला म्हणाला–"जो कष्ट करतो त्यानेच खाणें बरोबर असते मी काही कष्ट केलेच नाहीत नां!"

तो राक्षस गुपचुप स्वयंपाकाच्या भांड्यांजवळ गेला व एका मिनिटांच्या आत सर्व अन्न संपवून उठला. नंतर भितीजवळची कुदळ व फावडे उचलून घेऊन सत्यपालच्या जवळ येत त्याला म्हणाला–"पलंगावरून उतर आणि ह्या वस्तू घेऊन तळघरात चल माझ्या बरोबर."

तळघरात कां? मी तेथून कोणतीच गोष्ट आणली नाही. त्यामुळे मला तेथली कोणतीच गोष्ट उचलून आणावयाची नाही." सत्यपालने सरळ उत्तर देत म्हटले.

राक्षसाने कुदळ व फावडे घेतले व तो म्हणाला–"तू चल माझ्या बरोबर."

"तू पुढे चल, मी तुझ्या मागोमाग येतो." सत्यपालने उत्तर देत म्हटले. त्यानंतर त्या दोघे तळघरात पोहोचले

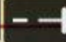
राक्षसाने सत्यपालला म्हटले–"हे बघ इथे खण."

"तेथे मी कोणतीच गोष्ट पुरून ठेवली नाही. सत्यपाल म्हणाला. राक्षसाने तेथे खणले व थोड्यावेळातच एक हंडा त्या खड्ड्यातून बाहेर आला.

राक्षस त्याला म्हणाला–"हा वर उचलून घे."

"मी काही तो आत ठेवला नाहीं असे असतांना मी कां म्हणून तो वर उचलून घेऊ?" सत्यपाल त्याला म्हणाला.

मग राक्षसाने गुपचुप तो हंडा उचलून वर ठेवला व त्याला म्हटले–"आता ह्या हंड्याचे झांकण उघड."

"मी झांकण ठेवलेच नाहीं मग मी कां उघडू सत्यपाल धैर्याने म्हणाला.

राक्षसाने त्या हंड्याचे झांकण उघडले. त्यात पूर्ण सोन्यांची नाणी भरलेली होती. त्या राक्षसाने ती सर्व नाणी बाहेर उधळून दिली. व नंतर त्याचे तीन ढिग करीत त्याला म्हणाला–"तू आता ह्यातील तुझा ढिग शोध तू बरोबर जर सांगितलास तर तुझे सर्व काही बरे होईल व मी शापातून मुक्त होईन. आणि चुकून तू बरोबर ढिग सांगितला नाहीस तर मी तुझी राख रांगोळी करून आजच्या सारखेच माझे दिवस घालविन. जोपर्यंत माझे रक्षण करण्यासाठी कोणी येत नाही तोपर्यंत. आणि मी जर ह्या शापातून मुक्त झालो तर त्या ढिगापैकी एक तुझा व एक गरिब लोकांचा व माझ्या हातून मेलेल्या लोकांच्या बांयकामुलांचा समजले !"

सत्यपालने आपल्या हातांनी सोन्यांच्या नाण्यांच्या ढिगाचे गोल बनविले आणि म्हटले–"ह्या ढिगातील एक माझा आहे."

दुसऱ्याक्षणी विज चमकून कडकडाट व्हावा तसा प्रकाश झोपडीच्या आत पसरला तो राक्षस नाहीसा झाला. त्याच्या जागी गंधर्वा सारखा दिसणारा एक माणुस उभा होता. त्याने सत्यपालला म्हटले–"तुझ्या कृपेने आज मी शापापासून मुक्त झालो आहे. मी येथून आता निघून जाणार आहे. तेव्हां आजपासून हा डोंगर येथील गाई हे सर्व सोने सगळे तुझे आहे." असे म्हणत ती व्यक्ति एकदम् अदृश्य झाली.

त्या भुताटकीच्या पहाडावरून जिवत परत येत असलेल्या सत्यपालला पाहून इतर सर्व गुराखी आश्चर्याने तोंडात बोटे घालू लागले. त्यांनी जवळ येत सर्वांना घडलेली घटना सांगितली.

त्यानंतर त्या भुतांच्या पहाडावरच सत्यपालने आपले रहाण्याचे ठिकाण केले. व होत्या त्या संपत्तीने आपले उर्वरित आयुष्य सुखाने आनंदाने घालवले ह्या गोष्टीनंतर गावातील लोकांनी त्या डोंगराला भुतांचा डोंगर म्हणणे सोडून दिले.

'उडणाऱ्या' खारी

बदलणाऱ्या परिस्थितीला अनुरूप असे रंग बदलणारे हे प्राणी कैक वर्षे आपले आयुष्य सुखाने जगू शकतात. तसे झाले नाही तर कालक्रमाने ते मरण पावतात. आपल्या अवती भोवतीच्या जागेनुरूप रंग बदलण्याची उपजत शक्ति आपोआप त्यांना प्राप्त असते. असे हे प्राणी म्हणजे खारी. त्या उडू शकतात. युरोप व अमेरिका आणि उत्तर अमेरिका येथे जिकडे तिकडे ह्या पहावयास मिळतात. ह्या अशा खारींचे एकूण छत्तीस प्रकार आहेत.

ह्या खारी झाडांच्या उंच टोंकावर आपले निवासस्थान बनवतात. जर कां काही संकट आले किंवा कोणत्या दुसऱ्या पक्षाने हल्ला केला तर ह्या आपले पंजे पसरवून उडत खाली येतात. जमिनीवर पडलेले धान्य अगर फळे सुद्धा त्या अशाच प्रकाराने त्याचे लक्ष करून उडत येऊन खातात. पुढच्या व मागच्या पायांना जोडणारी कातडी ह्यांना उडण्याच्या कामी उपयोगात येतात.

ह्या खारी उडण्यापूर्वी आपली मान उंचावून जेथे खाणे पडले असेल त्याचा अंदाज घेऊन मग त्यावर झेप घालतात. जमिनीवर उतरण्यापूर्वी आपली झुबकेदार शेपूट उंचावतात. ह्यांच्या बोटाच्या बेचक्यातून लांबले जाणारे कातडे असते. त्यामुळे इतर साधारण खारीच्या पेक्षां ह्या हळू चालतात. उडणे पण हळूवार असते. म्हणणे ६,५ किलोमीटर ह्या वेगाने उडतात.

ह्या दिवसभर झाडांच्या फांद्यावर झोपून आपला दिवस घालवतात. व रात्रीच्या प्रहरी आपले भक्ष शोधण्याकरीता निघतात त्यांचा रंग पण त्या रहात असलेल्या झाडाच्या रंगासारखाच होतो.

फिलिपाईन्स व मलेशिया मध्ये पण ह्या प्रकारच्या खारींचे दोन प्रकार आढळून येतात. ह्या जवळजवळ मांजरीच्या आकाराच्या असतात. ह्यांची नखे टोकदार असतात व दांत छोटे पण मजबुत असतात.

ऑस्ट्रेलियात रहाणाऱ्या ह्या खारीसारखे प्राणी आपल्या पिल्लांना कांगारू जसे पिल्लांची काळजी वहातात. तशी पोटाच्या पिशवीत ठेऊन त्यांची काळजी घेतात.